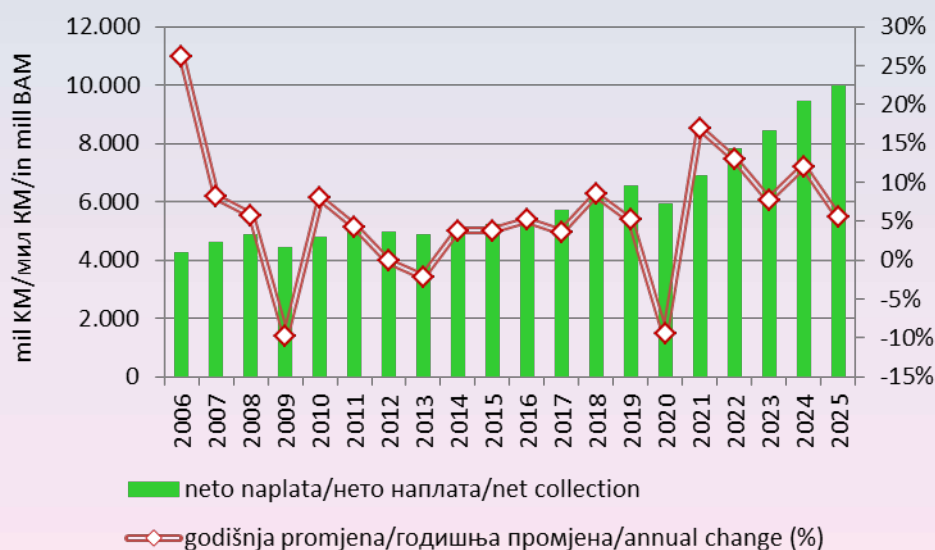

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

ОМЈА Билтен

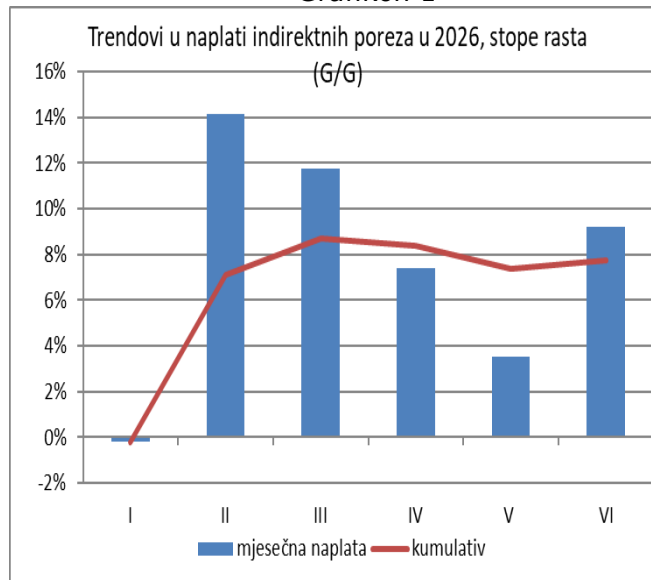
Broj
Број
Number **253/254**

juli/avgust 2026 – srpanj/kolovoz 2026 – јули/август 2026 – July/August 2026

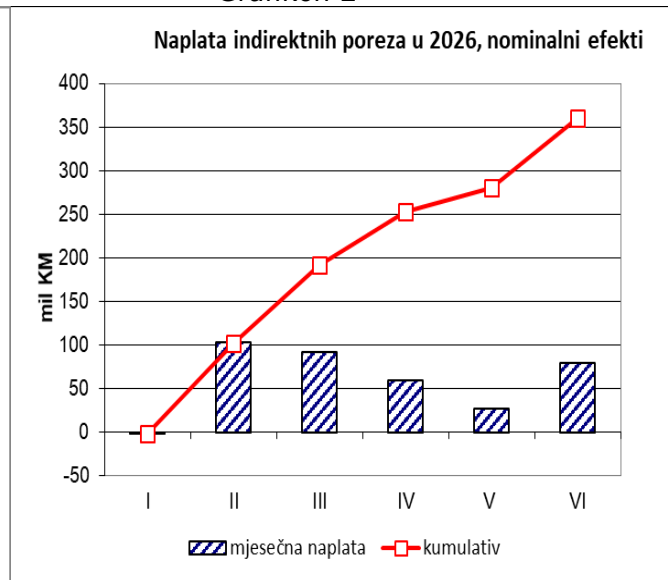
Uz ovaj dvobroj

Prema preliminarnom izvještaju o gotovinskom toku na JR UIO u junu 2026. je naplaćeno 1,114 mlrd KM bruto prihoda od indirektnih poreza, što je za 80,3 mil KM više nego u istom mjesecu 2025. Isplate povrata su bile neznatno veće, te je neto naplata indirektnih poreza iznosila 941,2 mil KM, što predstavlja rast od 9,2% u odnosu na juni 2025. Na nivou prvog polugodišta 2026. bruto prihodi od indirektnih poreza su iznosili 6,077 mlrd KM. Isplate povrata su bile manje za 31 mil KM, te je ostvarena neto naplata indirektnih poreza u iznosu od 5,015 mlrd KM. U prvom polugodištu 2026. ostvaren je rast neto prihoda od indirektnih poreza od 7,7%, odnosno naplaćeno je 360,1 mil KM više u poređenju sa istim periodom 2025.

Grafikon 1

Grafikon 2

Iz uporednog pregleda neto naplate indirektnih poreza mogu se uočiti dva perioda (Grafikon 1). U januaru 2026. je ostvaren nulti rast, a u narednih pet mjeseci stopa rasta kumulativne naplate se kreće u rasponu 7,1% (februar) i 8,7% (mart). Kolebanje mjesečnih stopa rasta se odrazilo i na efekte naplate u apsolutnom iznosu (Grafikon 2). Energetska kriza, uzrokovana ratom sa Iranom, dovela je do velikog pada naplaćenih prihoda od akciza na derivate nafte i, posljedično, putarine, u aprilu i maju 2026., što je djelimično kompenzirano neočekivanim rastom neto PDV-a. Antikrizna politika oporezivanja derivata nafte bila je u fokusu javnosti BiH u martu i aprilu, kad su maloprodajne cijene dizela dostigle svoj historijski maksimum. U Biltenu objavljujemo analizu efekata mjera u članicama EU, iz kojih se mogu izvući pouke korisne za vođenje antikrizne akcizne politike u BiH u budućim enegetskim krizama.

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

Sadržaj:

Uticaj smanjenja akciza na dizel u EU u periodu mart – april 2026 na maloprodajne cijene dizela	2
Analiza prihoda od akciza na bezalkoholna pića i tekući trendovi	13

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT saradnik
lektor : Darija Komlenović, prof. Anglistike

Uticaj smanjenja akciza na dizel u EU u periodu mart – april 2026 na maloprodajne cijene dizela

(autor: dr.sc. Dinka Antić)

Izbijanjem rata na Bliskom istoku krajem februara 2026. snažno je pogođeno tržište energenata, na prvom mjestu naftnih derivata. Prekid opskrbe Evrope dosadašnjim morskim rutama doveo je do naglog rasta cijena energenata nakon što su se iscrpile zalihe koje su nabavljene prije izbijanja krize. U cilju ublažavanja rasta cijena derivata nafte, koje se prenosi i na cijene ostalih dobara i usluga, države koriste različite mjere, između ostalog i smanjenje akciza na derivate nafte.

U Bosni i Hercegovini, od pojave krize, stalno se u fokusu javnosti nalazi inicijativa o privremenom ukidanju ili smanjenju akciza na derivate nafte¹. Odjeljenje je prilikom izrade aprilskih srednjoročnih projekcija prihoda od indirektnih poreza procijenilo potencijalne statičke efekte ukidanja akciza na derivate nafte na mjesečnoj osnovi, te ostale dinamičke implikacije. Ujedno su pobrojane i ostale implikacije i prepreke implementaciji takve porezne mjere².

Jedan od argumenata zagovornika ukidanja akciza na derivate nafte u BiH je bio da je to praksa mnogih zemalja, pogotovo članica EU. Da bi se moglo utvrditi da li se radi o efikasnoj praksi potrebna je dubinska analiza. Analiza akcizne politike članica EU u vrijeme rata na Bliskom istoku temelji se na podacima Evropske komisije prikupljenih od članica. Ograničena je na dizel, s obzirom na nizak udio benzina u ukupnoj potrošnji pogonskih goriva. Podaci uključuju kretanje stope akcize na dizel, kretanje stope PDV-a i prosječne ponderirane maloprodajne cijene dizela u periodu januar - april 2026. Analiza ima za cilj da pokaže da li je, i, ako jeste, u kojoj mjeri smanjenje poreznog opterećenja dizela doprinijelo smanjenju prosječne ponderirane maloprodajne cijene ovog pogonskog goriva.

OPOREZIVANJE DERIVATA NAFTE U EU

Porezno opterećenje derivata nafte uključuje akcize i PDV-e. U svrhu komparacija oporezivanja derivate nafte u BiH sa članicama EU struktura poreznog tereta derivate nafte u BiH uključuje akcizu, putarinu i PDV-e. U svrhu komparacije stope akcize uzimaju se zajedno akciza i putarina, jer putarina *de facto* predstavlja akcizu koja ima specifičnu raspodjelu. Ona dijelom pripada budžetima, a dijelom ima namjenski karakter, za financiranje izgradnje autoputeva i ostalih puteva³. Svrha putarine je irelevantna za analizu akciza na derivate nafte.

Imajući u vidu da sistemi PDV-a u članicama EU uključuju sistem stopa – standardnu, parking, snižene stope, a neke i nultu, kod oporezivanja derivata nafte u članicama se uglavnom primjenjuje standardna stopa PDV-a. Stope PDV-a u članicama na energente se kreću od 17% u Luksemburgu do 27% u Mađarskoj (Grafikon 1⁴). Komparacija sa BiH pokazuje da BiH ima najnižu stopu PDV-a u odnosu na sve članice, sa izuzetkom Luksemburga.

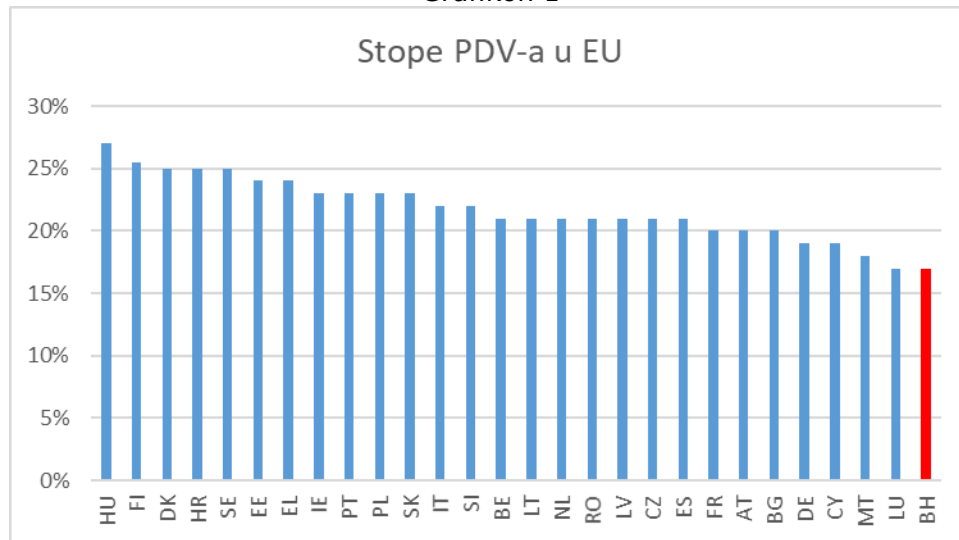
¹ Izmjene Zakona o akcizama kojima se omogućava da se akcize privremeno ukinu na prijedlog Vijeća ministara u periodu od šest mjeseci usvojene su u Predstavničkom domu Parlamenta BiH 16/3/2026. Za primjenu izmjena Zakona potrebno je da ih usvoji i Dom naroda.

² Više o tome u projekcijama prihoda od indirektnih poreza za period 2026-2029, poglavlje IV – Rizici, OMA Bilten br. 251/252, maj/juni 2026, www.oma.uino.gov.ba.

³ "Budžetska" putarina od 0,15 KM/l zajedno sa naplaćenim PDV-om, prihodima od akciza i carine, čini tank prihoda od indirektnih poreza za financiranje svih nivoa vlada u BiH. Uvedena je od strane entiteta još 2002., nešto kasnije i od strane Brčko Distrikta, da bi reformom sistema indirektnog oporezivanja bila 1/1/2005 preuzeta u jedinstveni Zakon o akcizama u BiH i zadržala se u novom Zakonu iz 2009. Namjenska putarina je uvedena u BiH novim Zakonom o akcizama 1/7/2009 u iznosu od 0,10 KM/l. Izmjenama Zakona od 1/2/2018 namjenska putarina je povećana na 0,25 KM/l.

⁴ U grafikonima se koriste uobičajene skraćenice za članice: AT-Austrija, BE-Belgija, BG-Bugarska, CZ-Češka, CY-Kipar, DE-Njemačka, DK-Danska, EE-Estonija, EL-Grčka, ES-Španija, FI-Finska, FR-Francuska, HR-Hrvatska, HU-Mađarska, IE-Irska, IT-Italija, LV-Latvija, LT-Litvanija, LU-Luksemburg, MT-Malta, NL-Holandija, PL-Poljska, PT-Portugal, RO-Rumunija, SE-Švedska, SI-Slovenija, SK-Slovačka. U Grafikonima 1, 2 i 3 za BiH je skraćenica "BH".

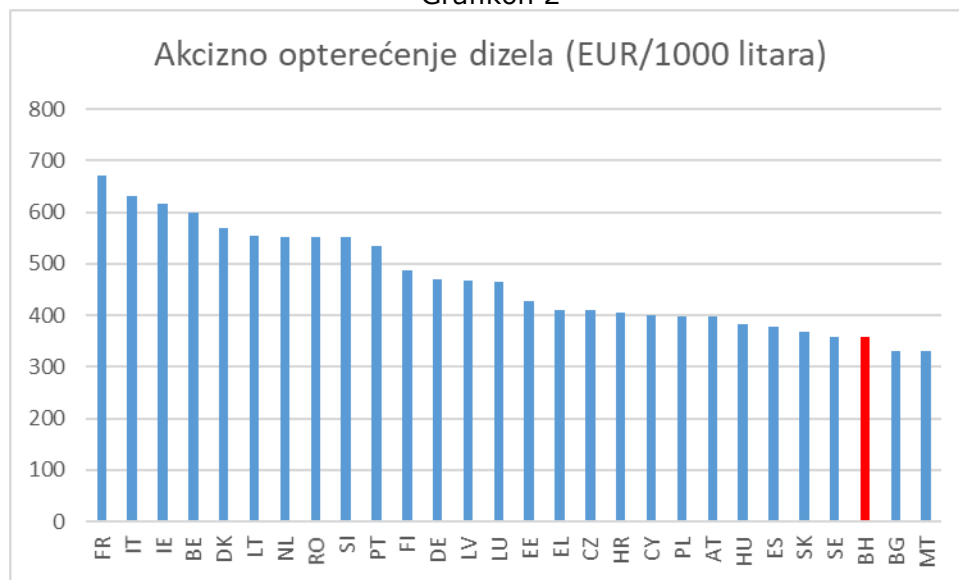
Grafikon 1

Izvor: Baza podataka Evropske komisije (TEDB) na dan 1/1/2026; prikaz autora

Sve članice EU, kao i zemlje koje su kandidati za članstvo, trebaju primjenjivati minimalne standarde oporezivanja akcizom. Kada se radi o derivatima nafte minimalna akciza za dizel i kerozin iznosi EUR 330, a za bezolovni benzin EUR 359, iskazano za 1000 litara. Prema posljednjim podacima o visini stope akcize na dizel u članicama, prije izbijanja rata sa Iranom, najvišu stopu akcize na dizel ima Francuska EUR 690,2/1000 litara, a najnižu Malta i Bugarska na nivou minimuma EU. Akcizno opterećenje dizela u BiH čini akciza od 0,30 KM / l i putarina od 0,40 KM / litri, što, preračunato prema standardima EU, iznosi EUR 357,9 za 1000 litara (Grafikon 2).

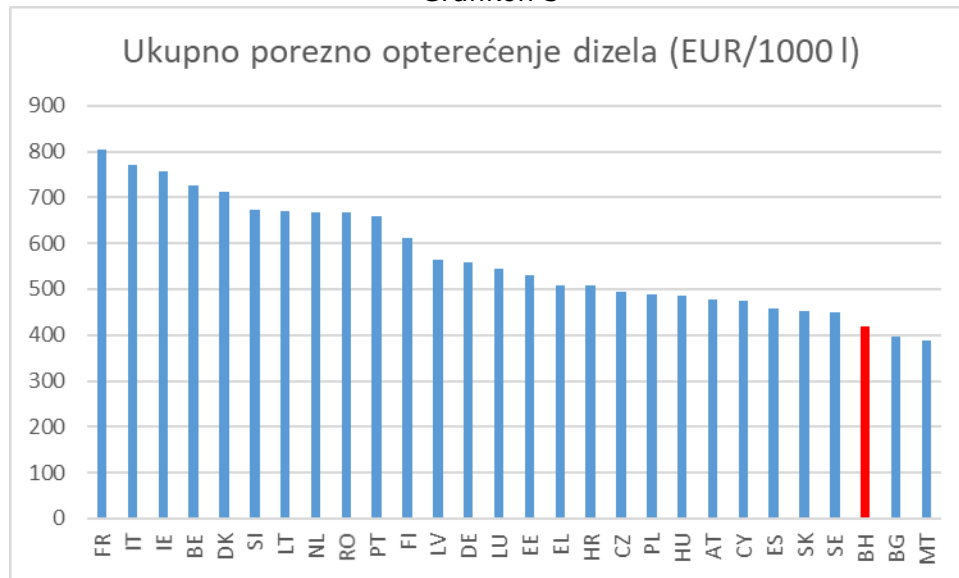
Grafikon 2

Izvor: Baza podataka Evropske komisije (TEDB) na dan 1/1/2026; prikaz autora

Slična je situacija i kada se radi o ukupnom poreznom opterećenju dizela, uključujući akcizu i pripadajući PDV-a, sa nijansama u poziciji članica zbog razlika u stopama PDV-a (Grafikon 3).

Grafikon 3

Izvor: Baza podataka Evropske komisije (TEDB) na dan 1/1/2026; prikaz autora

ODGOVOR ČLANICA NA ENERGETSKU KRIZU

U cilju ublažavanja rasta cijena derivata nafte i suzbijanja rastuće inflacije članice EU koriste različite mjere, ekonomske i fiskalne. U sferi ekonomskih mjera one koje su imale robne rezerve intervenirale su na tržištu povećavajući ponudu derivata po nižim cijenama ili su smanjile marže distributerima derivata. Pored ekonomskih najčešće se koriste fiskalni instrumenti: smanjenje poreznog opterećenja derivata nafte (akcize i PDV-a) ili budžetski, subvencije i dotacije, ciljano prema ugroženim sektorima (npr. poljoprivreda, transport) ili pojedincima. Sve mjere su privremenog karaktera, u očekivanju brzog smirivanja ratnih tenzija i postizanja mirovnog rješenja između glavnih aktera.

Prema podacima Evropske komisije od 27 članica privremeno smanjenje akciza na dizel je uvelo ukupno 12 članica, od kojih su dvije uvele mjeru koja podrazumijeva kombinaciju smanjenja akcize i smanjenja stope PDV-a. Nakon početnog šoka sljedećih osam članica je u drugom dijelu marta 2026. smanjilo akcize na dizel: Španija, Hrvatska, Mađarska, Irska, Italija, Poljska, Portugal i Slovenija. U aprilu su akcize smanjile sljedeće članice: Austrija, Češka, Litvanija i Rumunija. Smanjenje akciza je išlo najviše do visine minimalne akcize EU od EUR 330/1000 litara. Dva su razloga za takvu politiku. Da bi se smanjila stopa akcize ispod minimalne akcize EU potrebna je saglasnost Evropskog vijeća i Komisije. Iz tog razloga izmjene stope akciza su sprovodile članice sa višim stopama akcize koje su imale prostora za smanjenje, za razliku od onih čija je akciza na dizel na nivou ili vrlo blizu minimalne akcize EU, kao što je slučaj i sa BiH. Drugo, potrebno je voditi računa i o budžetskim implikacijama rezanja prihoda od akciza.

Zanimljiv je slučaj Mađarske i Portugala koji su u mjesec dana (druga polovina marta – prva polovina aprila) čak pet puta mijenjali stope akcize na dizel. Radi se o "izmjenama", jer su se dešavala i povećanja i smanjenja, u vrlo kratkim vremenskim intervalima, kao da su se vršila sedmična prilagođavanja situaciji na tržištu nafte. Španija i Poljska su kombinirale smanjenje akciza i smanjenje stope PDV-a.

Ukupno smanjenje stope akcize na dizel na kraju aprila 2026. u odnosu na početak 2026.godine u članicama koje su smanjile akcizu prikazano je na Grafikonu 4.

Grafikon 4

Izvor: Baza podataka Evropske komisije (TEDB, Oil Bulletin); izračun i prikaz autora

Najveće smanjenje je bilo u Italiji, blizu 30%, potom u Sloveniji i Irskoj. Najmanje smanjenje je bilo u Litvaniji. Većina članica koje su pristupile izmjenama akcizne politike smanjile su stopu akcize u rasponu između 10% i 20%.

Konačno, u borbi sa visokim cijenama derivata i rastućom inflacijom Hrvatska je krajem aprila 2026. uvela "plivajući" PDV-e, koji podrazumijeva davanje ovlasti Vladi Hrvatske da u kriznim situacijama mijenja stopu PDV-a na derivate nafte bez izmjene Zakona o PDV-u.

Preostalih 15 članica nije mijenjalo stopu akcize na derivate nafte nakon izbijanja rata sa Iranom. Početkom 2026.godine pet članica je imalo redovito povećanje ili manje korekcije akcize na dizel, a Švedska je značajnije smanjila akcizu. Preostale članice nisu mijenjale akcize duži niz godina⁵.

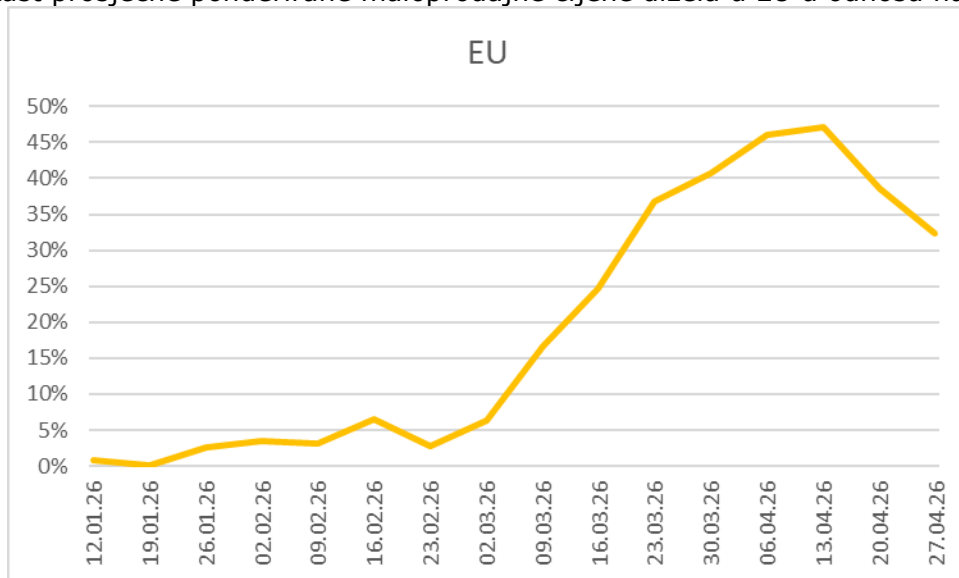
IMPLIKACIJE IZMJENA POREZNIH POLITIKA NA KRETANJE MALOPRODAJNIH CIJENA DERIVATA NAFTE

Očekivalo se da će smanjenje akciza na dizel dovesti do smanjenja maloprodajnih cijena dizela, maksimalno za iznos ukinutog dijela akcize i pripadajućeg PDV-a.

Da bi se donijeli određeni zaključci potrebno je sagledati kretanje prosječne ponderirane maloprodajne cijene dizela, sa uključenim porezima, u cijeloj EU (Grafikon 5). Primjećuje se snažan uspon od početka marta do polovine aprila kada rast maloprodajnih cijena dizela dostiže maksimum i od tada nastupa silazni trend, koji može biti posljedica globalnog smanjenja cijena nafte na svjetskom tržištu, nakon pokrenutih mirovnih pregovora između SAD i Irana, kao i nacionalnih mjera koje su donosile članice, ekonomskih i fiskalnih, od kojih je smanjenje akciza mjera koju je javnost podržavala.

⁵ Malta je posljednji put mijenjala akcizu 2016., Grčka 2017., Finska 2021., Njemačka 2023., Belgija, Kipar i Slovačka 2024., a Danska 2025.

Grafikon 5: Rast prosječne ponderirane maloprodajne cijene dizela u EU u odnosu na 1/1/2026

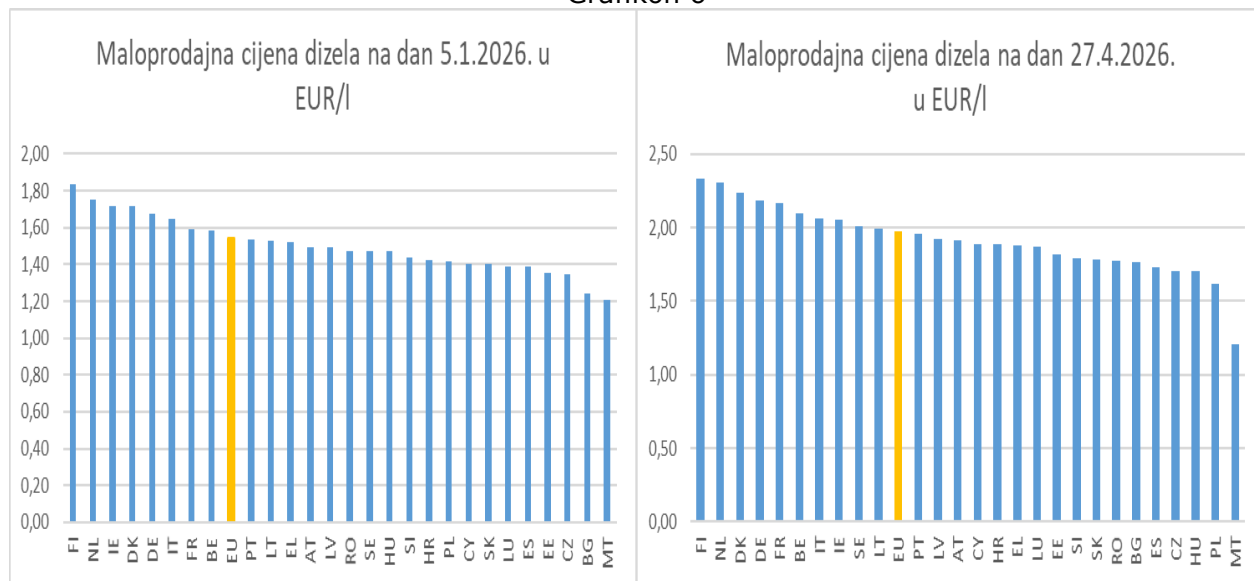

Izvor: Baza podataka Evropske komisije (TEDB, Oil Bulletin); izračun i prikaz autora

Međutim, treba imati u vidu da su velike i razvijene članice EU, sa dominantnom potrošnjom energenata, uglavnom zadržale stope akcize na nivou prije krize, što u velikoj mjeri utiče na kretanje cijena na nivou EU. To se jasno vidi iz komparacije maloprodajnih cijena u članicama na početku 2026.godine i na kraju aprila (Grafikon 6).

Krajem aprila prosječna ponderirana maloprodajna cijena dizela u EU je iznosila EUR 2,09/l (Grafikon 6, desno), što je za 32% više nego na početku godine (Grafikon 6, lijevo). Može se zaključiti da je krajem aprila više članica sa cijenama iznad prosjeka EU.

Grafikon 6

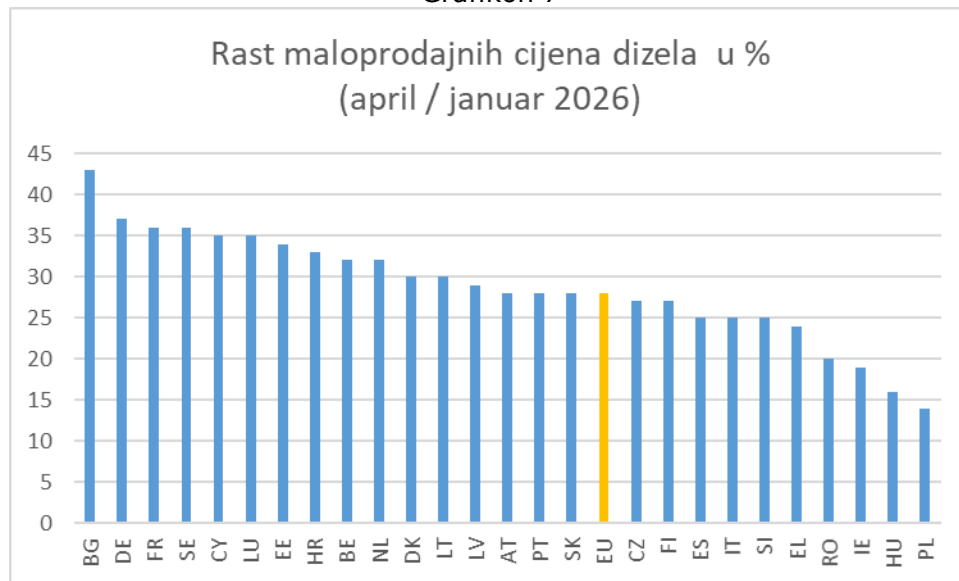

Izvor: Baza podataka Evropske komisije (TEDB); prikaz autora

Najveći rast maloprodajnih cijena dizela u prva četiri mjeseca je imala Bugarska, potom razvijene članice EU-15 (Grafikon 7). Iznenađuje visok rast cijene dizela u Hrvatskoj. S druge strane, najniži rast maloprodajnih cijena dizela je imala Malta, potom Poljska i Mađarska. Superniska cijena dizela na Malti u jeku energetske krize rezultat je kombinacije tri faktora: akcize u visini minimuma EU,

niske stope PDV-a od 18% i obilnih vladinih subvencija iz budžeta. Na taj način je teret krize prenesen sa distributera (ukoliko bi se smanjile marže) i direktnih potrošača (prevaljivanjem na prodajne cijene) na cijelo društvo⁶.

Grafikon 7

Izvor: Baza podataka Evropske komisije (TEDB); izračun i prikaz autora

Treba imati u vidu prilikom analize trendova u članicama da u EU postoji veliki broj rafinerija, što ima pozitivne efekte na cijene derivata nafte u članicama u kojima se nalaze, za razliku od onih članica koje ovise o uvozu derivata nafte⁷.

Isto tako, važna je i početna pozicija, bazna cijena na početku godine. Viša bazna cijena kod komparacija daje manju stopu rasta. To je od važnosti kod sagledavanja efekta smanjenja poreznog opterećenja u Španiji i Poljskoj, koje je, pored smanjenja akciza, uključivalo i drastično smanjenje stope PDV-a, koji je *ad valorem* porez i kreće se ovisno o visini prodajne cijene (Grafikon 8). Obje zemlje su akcizu na dizel smanjile na minimum EU (EUR 330/1000 litara). Ukupno smanjenje akciza na dizel u Španiji je iznosilo 12,9%, a u Poljskoj 16,5%. Španija je stopu PDV-a smanjila sa 21% na 10%, a Poljska sa 23% na samo 8%. Sličnu mjeru je Poljska uvela i u 2022. zbog energetske krize izazvane ratom u Ukrajini.

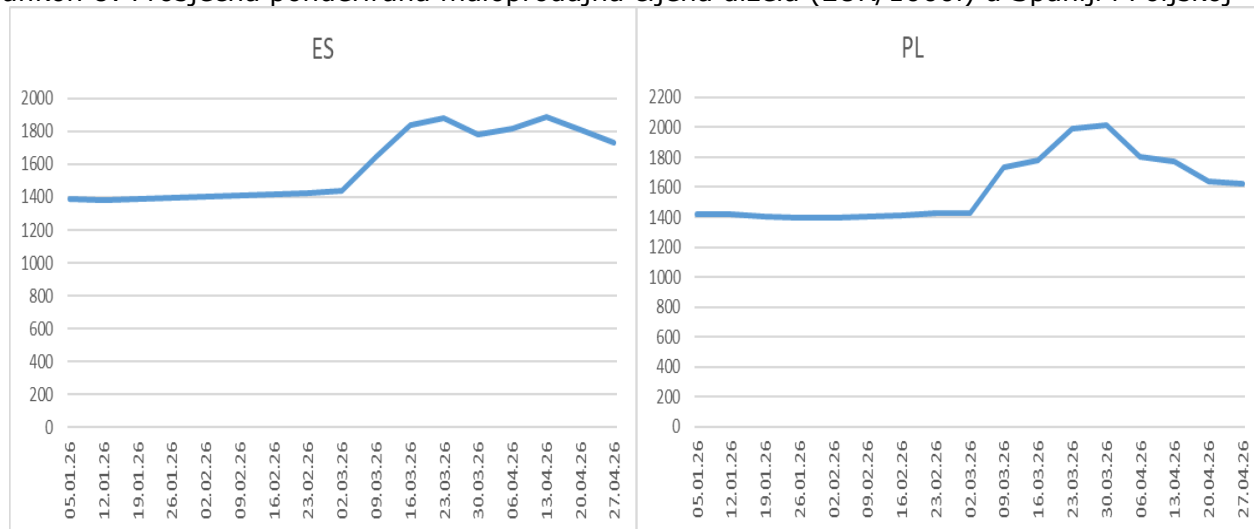
Drastično rezanje poreza u ove dvije članice je proizvelo različite efekte. Španija (Grafikon 8, lijevo) je poreze na dizel smanjila 23/3/2026. Cijena dizela u Španiji je nakon toga malo pala, da bi ponovno porasla do maksimuma polovinom aprila, a od tada je u padu, što odgovara trendu u EU. Poljska (Grafikon 8, desno) je poreze smanjila sedam dana kasnije, 30/3/2026., što je tada bio i maksimalni nivo rasta cijena. Nakon toga cijene su u padu, dijelom i zbog ukupnog trenda u EU, koji je posljedica globalnih trendova na tržištu nafte. Efekat rezanja *ad valorem* poreza se vidi iz kalkulacije prosječne ponderirane cijene dizela u obje članice na početku godine i krajem aprila 2026. U apsolutnom iznosu smanjenje stope PDV-a na dizel je imalo dvostruko veći efekat na nivo cijena dizela od smanjenja akciza⁸.

⁶ Prema procjenama Vlade bez subvencija cijena dizela bi bila veća čak za EUR 0,45/l. <https://www.independent.com.mt/articles/2026-03-08/local-news/Fuel-would-be-up-to-45-more-expensive-without-government-subsidies-Abela-says-6736287833>

⁷ Prema dostupnim podacima samo šest članica EU nema rafinerije nafte. Izvor: www.concawe.eu

⁸ Ukupni gubitak prihoda u prosjeku na litri dizela u Španiji je bio EUR 0,14/l, od čega PDV-a EUR 0,09/l, a u Poljskoj EUR 0,21/l, od čega PDV-a EUR 0,14/l.

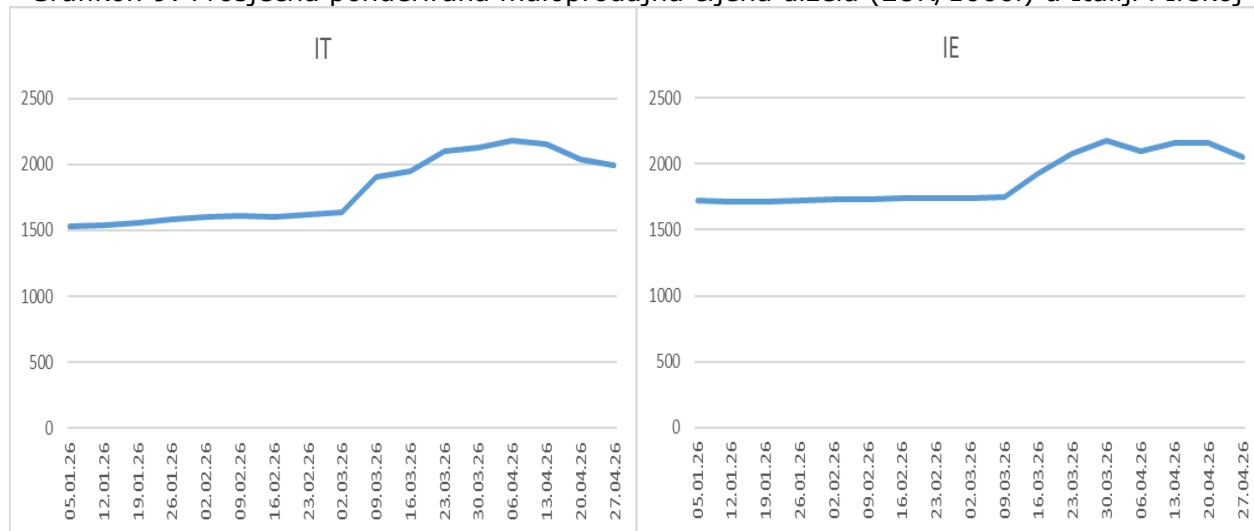
Grafikon 8: Prosječna ponderirana maloprodajna cijena dizela (EUR/1000l) u Španiji i Poljskoj

Izvor: Baza podataka Evropske komisije (TEDB, Oil Bulletin); prikaz autora

Italija i Irska su smanjile akcize na dizel 16/3, odnosno 25/3/2026. Smanjenje akciza u Italiji je iznosilo 29,7%, a u Irskoj 23,9%. Međutim, nakon smanjenja akciza primjetan je nastavak trenda rasta cijena u obje zemlje, vjerovatno, uzrokovan pogoršanjem na svjetskom tržištu, ali se ne smije odbaciti ni loša praksa trgovaca da pri smanjenju poreza efekat na cijene bude manji od ukinutog poreznog tereta. U Italiji su cijene nastavile rasti kao da nije bilo smanjenja akciza (Grafikon 9, lijevo), te su počele padati tek u drugoj polovini aprila. Slično je i u Irskoj (Grafikon 9, desno).

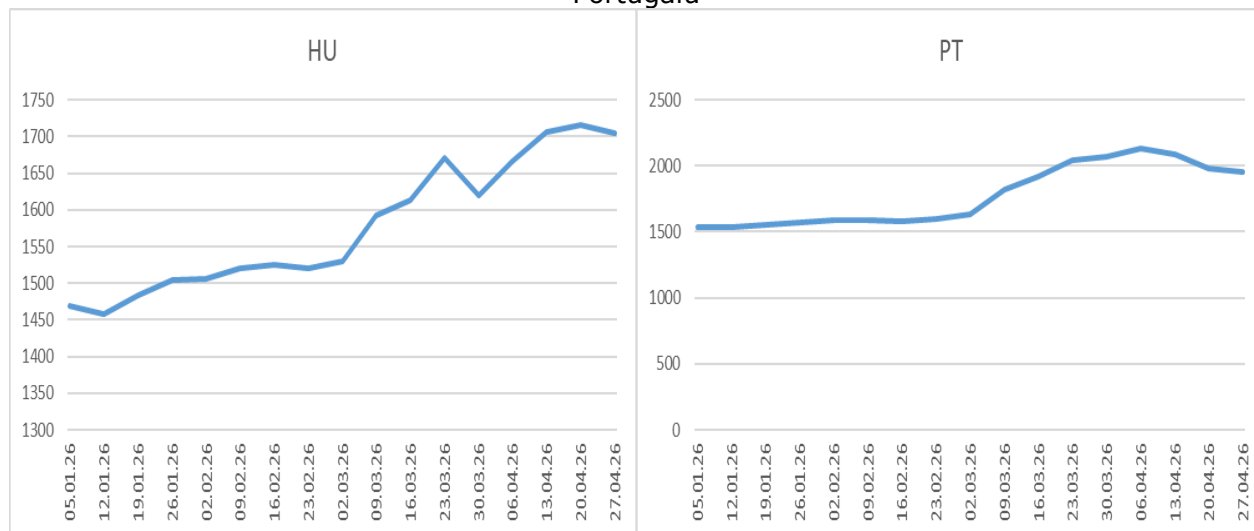
Grafikon 9: Prosječna ponderirana maloprodajna cijena dizela (EUR/1000l) u Italiji i Irskoj

Izvor: Baza podataka Evropske komisije (TEDB, Oil Bulletin); prikaz autora

Slična je situacija i u Mađarskoj i Portugalu, koji su smanjivali akcize u nekoliko navrata, ukupno 12,9% u Mađarskoj i 16,6% u Portugalu. Najveće smanjenje akciza u Mađarskoj je bilo 23/3, nakratko iza toga su cijene dizela pale, ali su ponovno rasle, bez obzira na naredna tri manja smanjenja akcize (Grafikon 10, lijevo). Slično, Portugal je smanjivao akcize u pet navrata, najviše 16/3, no, to, očigledno nije imalo efekta na cijene, koje su, naprotiv, počele rasti do druge polovine aprila (Grafikon 10, desno).

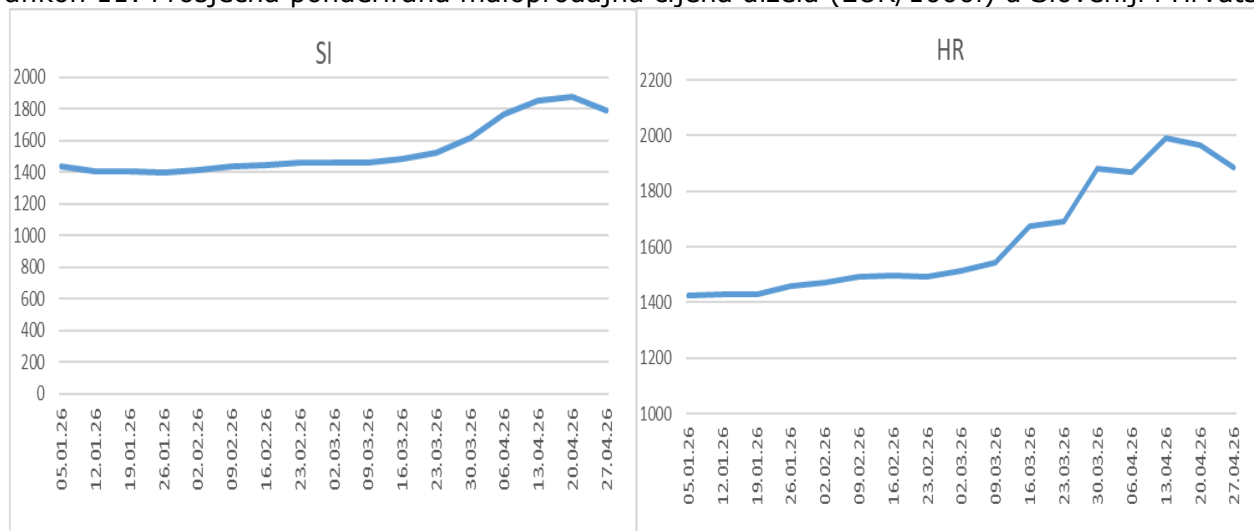
Grafikon 10: Prosječna ponderirana maloprodajna cijena dizela (EUR/1000l) u Mađarskoj i Portugalu

Izvor: Baza podataka Evropske komisije (TEDB, Oil Bulletin); prikaz autora

Analiza kretanja cijena dizela u nama najbližim članicama Sloveniji i Hrvatskoj pokazuje sličan obrazac kao i u gore navedenim članicama koje su smanjile akcize na dizel. Slovenija je smanjivala akcize u dva navrata 16/3 i 24/3, ukupno za 24,8%. Kretanje cijena (Grafikon 11, lijevo) pokazuje da to nije imalo nikakav uticaj na cijene, štaviše, cijene su rasle do maksimuma polovinom aprila, kao i u cijeloj EU. Vjerovatan razlog je taj što je smanjenje bilo EUR 0,11/l, što je brzim rastom ulaznih cijena lako kompenzirano. Hrvatska (Grafikon 11, desno) je 30/3 smanjila akcize za 18,7% (ili za EUR 0,08/l), što je uz druge ekonomske mjere (smanjenje marže distributera nafte i ograničavanje prodajnih cijena) imalo za posljedicu blagi pad cijena početkom aprila. Međutim, ograničavanje slobodnog formiranja cijena je dovelo do smanjenja ponude dizela, pogotovo za poljoprivredu, i nestašica. Trend rasta cijena je nastavljen do maksimuma polovinom aprila, da bi potom cijene pale kao i u drugim članicama EU.

Grafikon 11: Prosječna ponderirana maloprodajna cijena dizela (EUR/1000l) u Sloveniji i Hrvatskoj

Izvor: Baza podataka Evropske komisije (TEDB, Oil Bulletin); prikaz autora

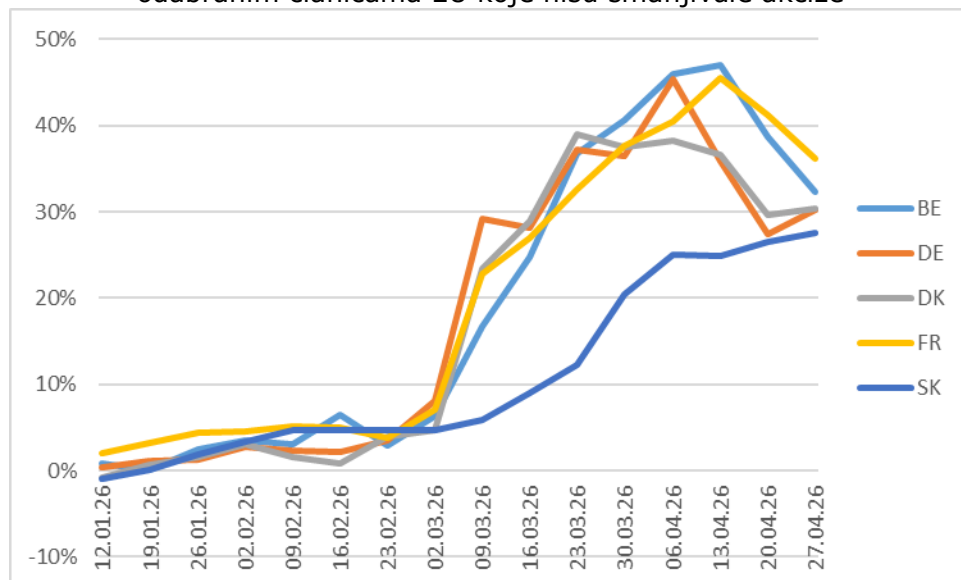
ZAKLJUČCI ANALIZE

Analiza politike oporezivanja dizela u EU u periodu januar – april 2026, pokazala je da je od 27 članica 12 članica pribjeglo smanjivanju akcize, od kojih su dvije drastično smanjile stopu PDV-a na derivate nafte.

Efekat smanjenja akciza na cijene dizela je teško procijeniti jer su članice poduzimale i druge fiskalne i nefiskalne mjere. Važni faktori koji su uticali na stopu rasta cijena dizela jeste osnovica za poređenje, izvori opskrbe (vlastita proizvodnja, uvoz iz EU ili uvoz iz trećih zemalja), visina zatečenih zaliha u vrijeme izbijanja rata sa Iranom, kretanje cijena na svjetskom tržištu nafte.

Prosječna ponderirana maloprodajna cijene dizela na nivou EU je rasla do sredine aprila, sa maksimumom od 37% rasta. U drugoj polovini aprila, pod uticajem početka mirovnih pregovora, cijene dizela počinju padati. Cijene dizela u članicama koje nisu smanjivale stope akciza su očigledno determinirale trendove na nivou EU (Grafikon 12). Pad cijena u drugoj polovini aprila je rezultat globalnog pada cijena dizela, osim kod nekolicine zemalja (npr. Slovačka), što, vjerovatno, zavisi od izvora i prethodno ugovorenih uvjeta opskrbe.

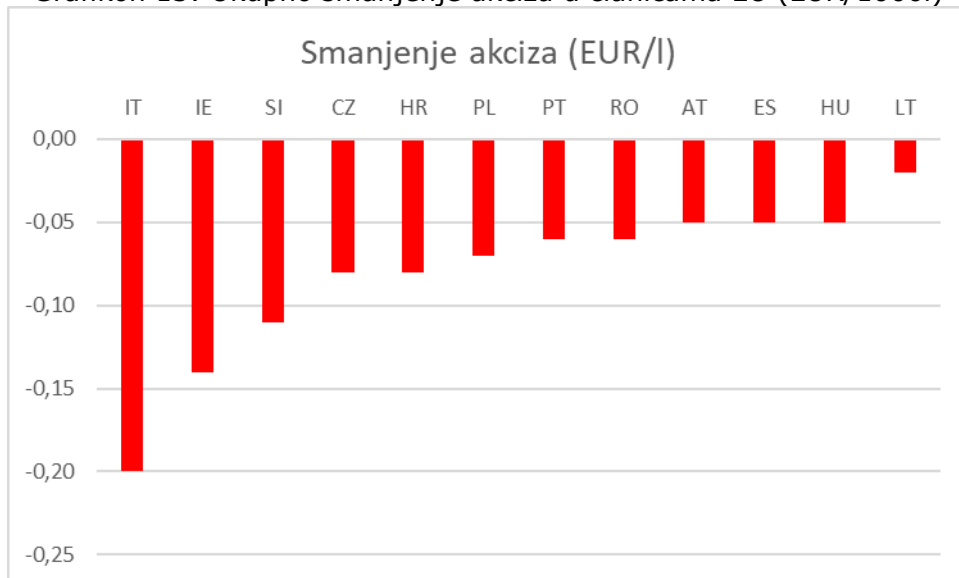
Grafikon 12: Rast prosječne ponderirane maloprodajne cijene dizela u odnosu na 1/1/2026 u odabranim članicama EU koje nisu smanjivale akcize

Izvor: Baza podataka Evropske komisije (TEDB, Oil Bulletin); izračun i prikaz autora

Analiza je pokazala da je smanjenje akciza uglavnom proizvodilo kratkoročni efekat smanjenja cijena, koji je ubrzo anuliran rastom ulaznih cijena dizela. Međutim, treba imati u vidu da je smanjenje akciza, s obzirom na ekonomsku snagu većine članica koje ih je primijenilo, bilo jako nisko, tako da se neki značajniji efekti nisu ni mogli očekivati. Najveće smanjenje je uvela Italija, EUR 0,20/l, a većina članica je smanjila akcize za EUR 0,05/l – EUR 0,10/l (Grafikon 13).

Grafikon 13: Ukupno smanjenje akciza u članicama EU (EUR/1000l)

Izvor: Baza podataka Evropske komisije (TEDB, Oil Bulletin); izračun i prikaz autora

Imajući u vidu inicijative u BiH da se ukine akciza na dizel (KM 0,30/l) u cijelosti treba istaknuti da je smanjenje akciza u 12 članica EU, osim u Italiji (EUR 0,20/l) i Poljskoj zbog drastičnog smanjenja stope PDV-a na dizel, manje od smanjenja koje se traži u BiH. Očigledno da se ni mnogo razvijenije članice nisu mogle odreći značajnijeg iznosa poreznih prihoda od akciza i pripadajućeg PDV-a, čak i u vrijeme globalnih naftnih šokova.

Iz analize politike oporezivanja dizela u EU u periodu mart – april 2026 se može zaključiti sljedeće:

- Bez obzira na cjenovne šokove i rast inflacije primaran cilj članicama EU je kontinuirano financiranje budžeta;
- Drugi primarni cilj je poštivanje minimalnih standarda EU, tako da se vodilo računa da nove (niže) stope akciza na dizel ne budu niže od minimalne akcize EU od EUR 330/1000l;
- Smanjenje akciza na dizel, s obzirom na razvijenost članica i visinu bazne akcize, je simbolično, tako da ne iznenađuje da su se efekti brzo "istopili" zbog rasta ulaznih cijena;
- Porezno opterećenje derivata nafte je miks dvije vrste poreza: specifične akcize i *ad valorem* PDV-a, koji imaju različite implikacije u okolnostima kada ulazne cijene rastu. PDV-e, zbog svog *ad valorem* karaktera, sa rastom nabavnih cijena sve više opterećuje prodajnu cijenu u apsolutnom iznosu (čak i ako se akcize u potpunosti ukinu), za razliku od specifičnog karaktera akcize, koja sa rastom prodajnih cijena ima sve manji značaj u strukturi prodajne cijene. Analiza je pokazala da veći efekat na cijene ima snižavanje stope PDV-a na dizel, kao *ad valorem* poreza, od smanjenja akciza, kao specifičnog poreza;
- U vrijeme velikih energetske kriza nacionalne porezne mjere su nedovoljne za ublažavanje negativnih efekata na cijene, te bi se trebalo fokusirati na ciljane budžetske instrumente i ekonomske mjere koje će djelovati u pravcu smanjenja ovisnosti o derivatima nafte;
- Činjenica da je do značajnog smanjenja cijena došlo nakon početka mirovnih pregovora (druga polovina aprila) ukazuje na veliku senzitivnost svjetskog tržišta nafte na neekonomske faktore, te se može izvesti zaključak da eksterni faktori, pogotovo politički, koji nisu pod uticajem nacionalnih vlada, imaju najveći uticaj na pomjeranje cijena derivata nafte.

POUKE ZA BIH

Komparacija porezne politike u BiH i članicama EU nije jednostavna. Postoje faktori koji determiniraju i usmjeravaju porezne mjere, a koji na različite načine djeluju u BiH i ostalim zemljama.

Prvo, potrebno je uzeti u obzir početni nivo poreznog opterećenja derivata nafte u BiH i članicama EU (prije izbijanja rata). Stopa akciza na dizel u BiH, uključujući i putarinu, je na nivou minimalne akcize na dizel u EU i daleko je manja od stopa akciza u većini članica.

Drugo, značaj akciza za financiranje budžeta u BiH je veliki. Smanjenje akciza, kojemu su pribjegle neke od članica, zbog simbolično iznosa u poređenju sa visokim stopama akcize i PDV-a u članicama, ostavlja dovoljno prihoda za financiranje budžeta, za razliku od BiH, koja bi se morala u potpunosti odreći prihoda od akciza i pripadajućeg dijela PDV-a.

Treće, potpuno se iz vida gubi operativni dio ukidanja i ponovnog vraćanja akciza, koji u BiH predstavlja složenu pravnu i administrativnu operaciju, za razliku od EU u kojoj postoji efikasan elektronski sistem (EMCS)⁹ za nadzor kretanja akciznih proizvoda, uključujući i derivata nafte, kroz EU.

Četvrto, potrebno je imati u vidu i fiskalnu arhitekturu zemlje koja determinira sistem odlučivanja o politici indirektnih poreza, uključujući i akciznu politiku. Za razliku od članica EU, koje su fiskalno centralizirane, bez obzira da li su unitarne ili složene zemlje, u kojima su glavne institucije koje odlučuju o akciznoj politici državna vlada i državno ministarstvo financija, kao predlagači, i državni parlament, u BiH je, shodno sistemskom zakonu kojim je sprovedena reforma indirektnog oporezivanja, potrebno postići konsenzus između entiteta o izmjenama politika PDV-a i akciza u okviru Upravnog odbora Uprave za indirektno oporezivanje. Kompleksnost se ne odražava samo u sferi akcizne legislative, već i u sferi podijeljenih nadležnosti kod implementacije poreznih mjera, gdje je administriranje akcizama na derivate nadležnost UIO¹⁰, a kontrola tržišta derivata nafte u nadležnosti entitetskih ministarstava trgovine.

⁹ *Excise Movement and Control System*

¹⁰ Isključiva nadležnost Sektora za carine UIO imajući u vidu da se derivati nafte u cijelosti uvoze

Analiza prihoda od akciza na bezalkoholna pića i tekući trendovi

(piše: Mirjana Popović, stručni savjetnik - makroekonomista)

Uvod

Akcize predstavljaju jedan od najznačajnijih instrumenata sistema indirektnog oporezivanja u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: BiH) i važan izvor javnih prihoda. Pored fiskalnog značaja, akcizna politika omogućava kontinuirano praćenje kretanja na pojedinim tržištima kroz analizu oporezivog prometa i promjena u potrošnji određenih grupa proizvoda. U tom kontekstu, bezalkoholna pića predstavljaju specifičnu kategoriju akciznih proizvoda čija je naplata uslovljena različitim faktorima, uključujući kretanja potrošnje, sezonske obrasce, tržišnu strukturu i dinamiku uvoza.

Cilj analize je sagledavanje kretanja prihoda od akciza na bezalkoholna pića u BiH kroz godišnju, kvartalnu i mjesečnu dinamiku naplate, s posebnim osvrtom na razlike između prihoda ostvarenih od domaćih i uvoznih proizvoda. Analiza je usmjerena na identifikaciju ključnih trendova, sezonskih oscilacija i promjena u strukturi naplate prihoda, te na sagledavanje karakteristika ovog segmenta akciznih prihoda u posmatranom periodu.

Praćenje kretanja prihoda od akciza na bezalkoholna pića omogućava detaljniji uvid u promjene u oporezivom prometu bezalkoholnih pića i pruža osnov za kontinuirano praćenje efekata tržišnih kretanja na prihode od indirektnih poreza u BiH.

Metodologija analize

Analiza predstavlja nastavak prethodno objavljenih analiza prihoda od akciza na bezalkoholna pića u BiH¹¹ i zasnovana je na podacima Uprave za indirektno oporezivanje o naplaćenim prihodima od akciza na bezalkoholna pića. Posmatrani podaci obuhvataju ukupne prihode od akciza na bezalkoholna pića, kao i prihode ostvarene po osnovu domaćih i uvoznih proizvoda.

Radi obezbjeđenja uporedivosti podataka i identifikacije aktuelnih trendova, analizom je obuhvaćen period od 2021. godine nadalje. Iz analize je isključena 2020. godina, koju su obilježili značajni poremećaji privrednih aktivnosti, međunarodne trgovine i potrošnje usljed pandemije COVID-19, što bi moglo uticati na uporedivost rezultata i interpretaciju dugoročnih trendova.

Za potrebe analize korištene su metode deskriptivne statistike i analize vremenskih serija. Kretanja prihoda posmatrana su na godišnjem, kvartalnom i mjesečnom nivou, pri čemu su stope rasta izračunate poređenjem sa odgovarajućim referentnim periodom. Kod godišnje analize korišteno je poređenje sa prethodnom godinom, dok su kod kvartalne i mjesečne analize stope rasta izračunate u odnosu na isti period prethodne godine. Takav pristup omogućava identifikaciju trendova u naplati, procjenu intenziteta promjena i uočavanje sezonskih obrazaca karakterističnih za promet bezalkoholnih pića.

Analiza je provedena kroz tri vremenska nivoa posmatranja:

- I. Godišnja analiza obuhvata period 2021–2025.¹² godine i uključuje pregled ukupne naplate prihoda od akciza na bezalkoholna pića, prihoda od akciza na domaća i uvozna bezalkoholna pića, kao i godišnjih stopa rasta za period 2022–2025. godine.

¹¹ O politici oporezivanja bezalkoholnih pića i naplati prihoda od akciza na bezalkoholna pića više u: Popović, M. (2022). "Analiza naplate prihoda od akciza na bezalkoholna pića". OMA bilten br. 205/206. O kretanjima naplate ovih prihoda i tekućim trendovima više u: Popović M. (2023, 2024 i 2025) "Analiza naplate prihoda od akciza na bezalkoholna pića i tekući trendovi". OMA bilten br. 217/218, 229/230 i 241/242.

¹² Posljednji raspoloživi godišnji podaci

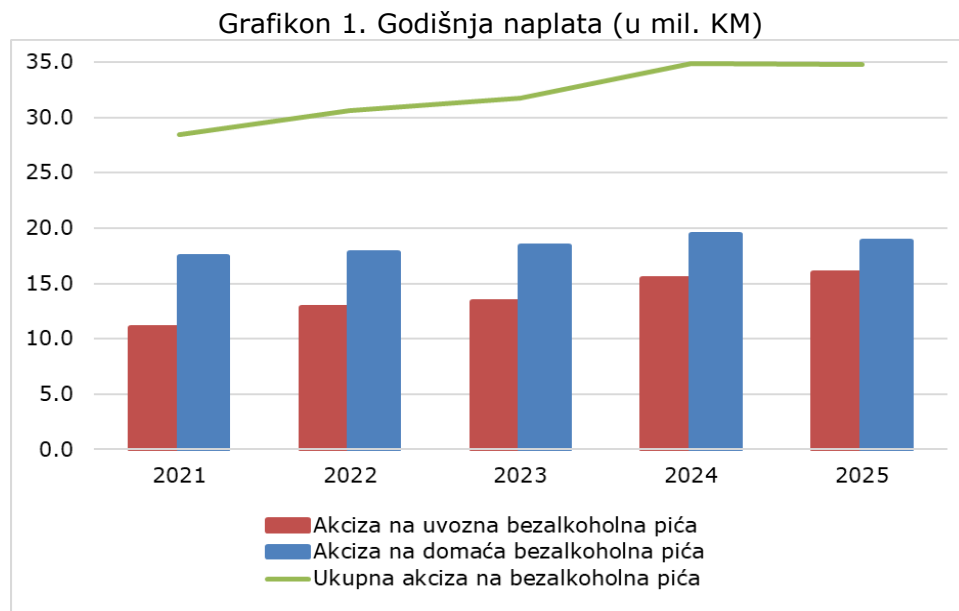
- II. *Kvartalna analiza obuhvata period od prvog kvartala 2021. do prvog kvartala 2026.¹³ godine i uključuje pregled ukupne naplate prihoda od akciza na bezalkoholna pića, prihoda od akciza na domaće i uvozne proizvode, te kvartalnih stopa rasta za period od prvog kvartala 2022. do prvog kvartala 2026. godine.*
- III. *Mjesečna analiza obuhvata period od januara 2021. do aprila 2026.¹⁴ godine i uključuje pregled mjesečne naplate ukupnih prihoda od akciza na bezalkoholna pića, prihoda od akciza na domaće i uvozne proizvode, kao i mjesečnih stopa rasta za period januar 2022. – april 2026. godine.*

Rezultati analize prikazani su kroz apsolutne vrijednosti naplaćenih prihoda, stope rasta i strukturne pokazatelje, s ciljem pružanja sveobuhvatnog pregleda kretanja prihoda od akciza na bezalkoholna pića i identifikacije ključnih trendova u ovom segmentu indirektnog oporezivanja u BiH.

1. Godišnje kretanje prihoda od akciza na bezalkoholna pića

Prihodi od akciza na bezalkoholna pića predstavljaju relativno mali segment ukupnih prihoda od akciza u BiH. U posmatranom periodu 2021–2025. godine njihovo učešće u ukupnim prihodima od akciza kretalo se oko 2%, što je značajno manje u odnosu na prihode od akciza na duvanske prerađevine, naftne derivate i alkoholna pića.

Grafikonom 1 prikazano je kretanje prihoda od akciza na bezalkoholna pića u periodu 2021–2025. godine, izraženo u milionima KM. Pored ukupno naplaćenih prihoda, prikazana je i struktura naplate prema porijeklu proizvoda, odnosno prihodi ostvareni od domaćih i uvoznih bezalkoholnih pića. Takav prikaz omogućava sagledavanje doprinosa pojedinih segmenata tržišta ukupnim akciznim prihodima, kao i praćenje promjena u njihovom relativnom značaju tokom vremena.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH; prikaz OMA

Iz grafikona je vidljivo da su ukupni prihodi od akciza na bezalkoholna pića tokom cijelog posmatranog perioda zadržali stabilan uzlazni trend. Ukupna naplata povećana je sa 28,5 mil. KM

¹³ Posljednji raspoloživi kvartalni podaci

¹⁴ Posljednji raspoloživi mjesečni podaci

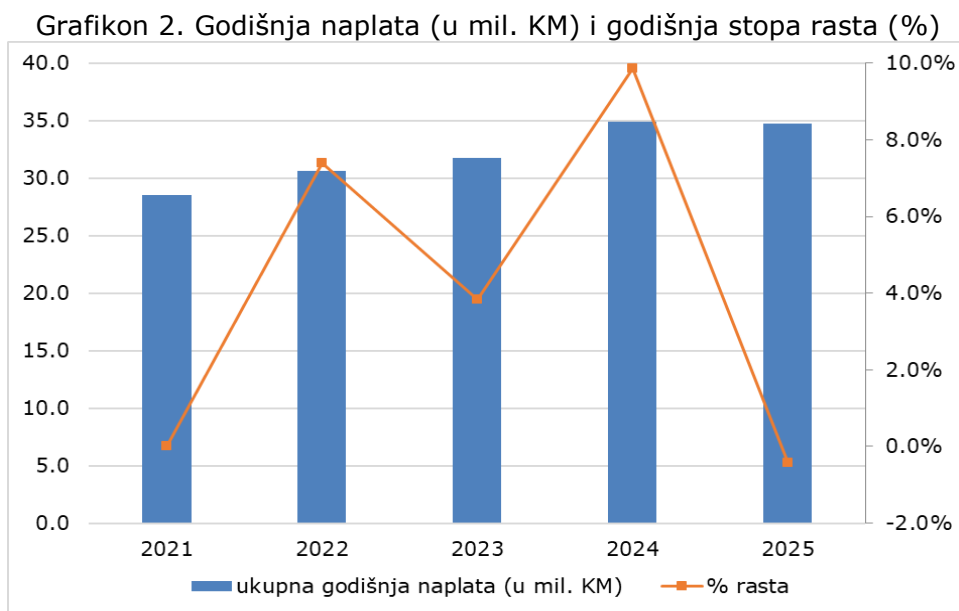
u 2021. godini na oko 34,9 mil. KM u 2024. godini, dok je u 2025. godini zadržan približno isti nivo naplate.

Posmatrano prema strukturi prihoda, akcize na domaća bezalkoholna pića činile su veći dio ukupne naplate tokom cijelog perioda. Prihodi od akciza na domaće proizvode kretali su se od 17,5 mil. KM u 2021. godini do 19,5 mil. KM u 2025. godini. Istovremeno, prihodi od akciza na uvozna bezalkoholna pića povećani su sa 11,0 mil. KM na oko 16 mil. KM.

Podaci ukazuju da su oba segmenta, domaća i uvozna bezalkoholna pića, kontinuirano doprinosila ukupnim prihodima od akciza na bezalkoholna pića, pri čemu je tokom cijelog posmatranog perioda evidentna veća naplata akciza na domaće proizvode u odnosu na uvozne.

1.1. Godišnje kretanje ukupnih prihoda od akciza na bezalkoholna pića

Grafikonom 2 prikazana je godišnja naplata ukupnih prihoda od akciza na bezalkoholna pića u periodu 2021–2025. godine, izražena u milionima KM (lijeva vertikalna osa), kao i godišnje stope rasta naplate u periodu 2022–2025. godine (desna vertikalna osa).

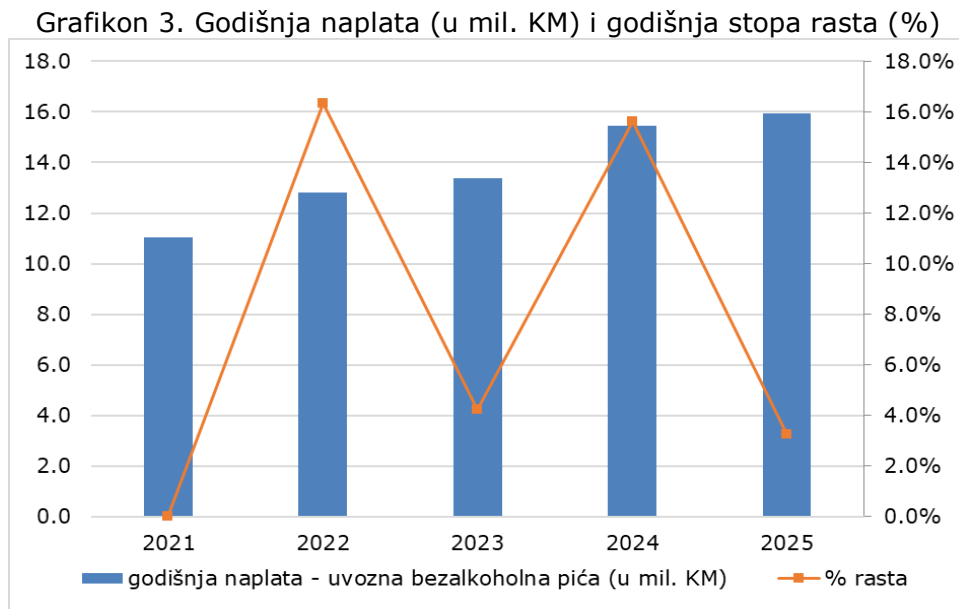
Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH; prikaz OMA

Podaci sa Grafikona 2 ukazuju na kontinuiran rast ukupnih prihoda od akciza na bezalkoholna pića tokom gotovo cijelog posmatranog perioda. Posmatrano prema godišnjim stopama rasta, najveće povećanje prihoda zabilježeno je u 2024. godini, kada je naplata bila veća za 9,9% u odnosu na prethodnu godinu. U 2022. godini ostvaren je rast od 7,4%, dok je u 2023. godini stopa rasta iznosila 3,8%. Nakon višegodišnjeg rasta, u 2025. godini zabilježena je blaga korekcija ukupne naplate, pri čemu su prihodi bili niži za 0,4% u odnosu na 2024. godinu.

Kretanje godišnjih stopa rasta ukazuje na prisutne oscilacije u dinamici naplate, pri čemu je nakon usporavanja rasta u 2023. godini uslijedilo njegovo značajno ubrzanje tokom 2024. godine, dok je u 2025. godini zabilježena stagnacija ukupnih prihoda od akciza na bezalkoholna pića. Uprkos blagom padu u posljednjoj godini posmatranja, ovi prihodi su ostali na veoma visokom nivou u odnosu na ranije godine, što potvrđuje stabilnost ovog segmenta akciznih prihoda.

1.2. Godišnje kretanje prihoda od akciza na uvozna bezalkoholna pića

Grafikonom 3 prikazana je godišnja naplata prihoda od akciza na uvozna bezalkoholna pića u periodu 2021–2025. godine, izražena u milionima KM (lijeva vertikalna osa), kao i godišnje stope rasta ovih prihoda u periodu 2022–2025. godine (desna vertikalna osa).

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH; prikaz OMA

Prihodi od akciza na uvozna bezalkoholna pića bilježe kontinuiran rast tokom cijelog posmatranog perioda. Posmatrano prema godišnjim stopama rasta, najveće povećanje prihoda zabilježeno je u 2022. godini, kada je naplata bila veća za 16,4% u odnosu na prethodnu godinu. Slična dinamika rasta zabilježena je i u 2024. godini, sa stopom rasta od 15,6%. U 2023. godini rast prihoda usporen je na 4,2%, dok je u 2025. godini iznosio 3,2%.

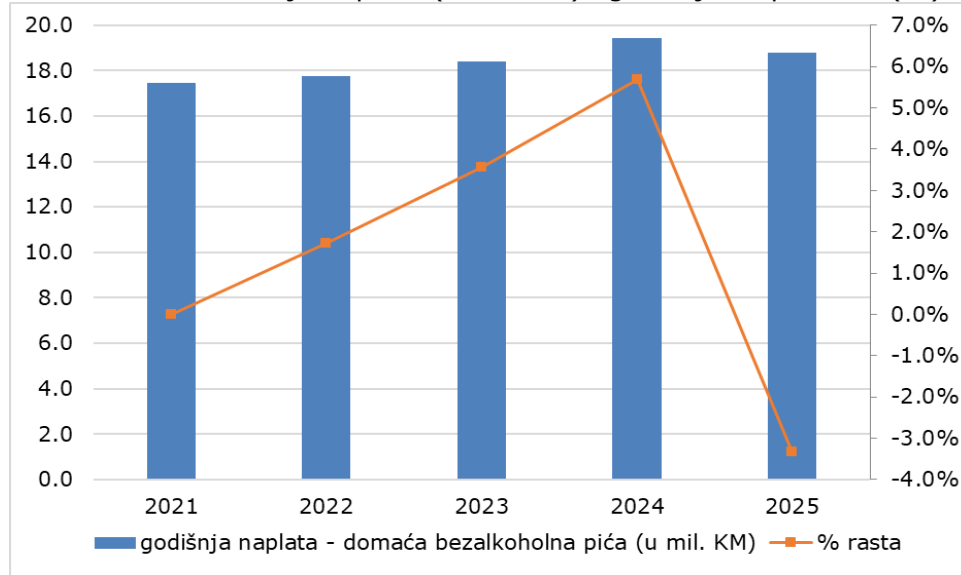
Podaci ukazuju na stabilno povećanje prihoda od akciza na uvozna bezalkoholna pića tokom cijelog posmatranog perioda, iako je intenzitet rasta varirao od godine do godine. Istovremeno, uvozni proizvodi ostvaruju manji udio u ukupnim prihodima od akciza na bezalkoholna pića u odnosu na domaće proizvode, ali njihov značaj u strukturi ukupne naplate bilježi postepeno povećanje.

Kretanje prihoda i stopa rasta ukazuje da je rast prihoda od akciza na uvozna bezalkoholna pića predstavljao jedan od važnijih izvora povećanja ukupnih prihoda od akciza na bezalkoholna pića u posmatranom periodu.

1.3. Godišnje kretanje prihoda od akciza na domaća bezalkoholna pića

Grafikonom 4 prikazana je godišnja naplata prihoda od akciza na domaća bezalkoholna pića u periodu 2021–2025. godine, izražena u milionima KM (lijeva vertikalna osa), kao i godišnje stope rasta ovih prihoda u periodu 2022–2025. godine (desna vertikalna osa).

Grafikon 4. Godišnja naplata (u mil. KM) i godišnja stopa rasta (%)

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH; prikaz OMA

Prihodi od akciza na domaća bezalkoholna pića bilježili su kontinuiran rast od 2021. do 2024. godine, dok je u 2025. godini zabilježeno blago smanjenje naplate. Posmatrano prema godišnjim stopama rasta, naplata prihoda od akciza na domaća bezalkoholna pića povećana je za 1,7% u 2022. godini, za 3,6% u 2023. godini i za 5,7% u 2024. godini u odnosu na prethodnu godinu. Nakon trogodišnjeg perioda rasta, u 2025. godini zabilježena je negativna stopa rasta od 3,3%.

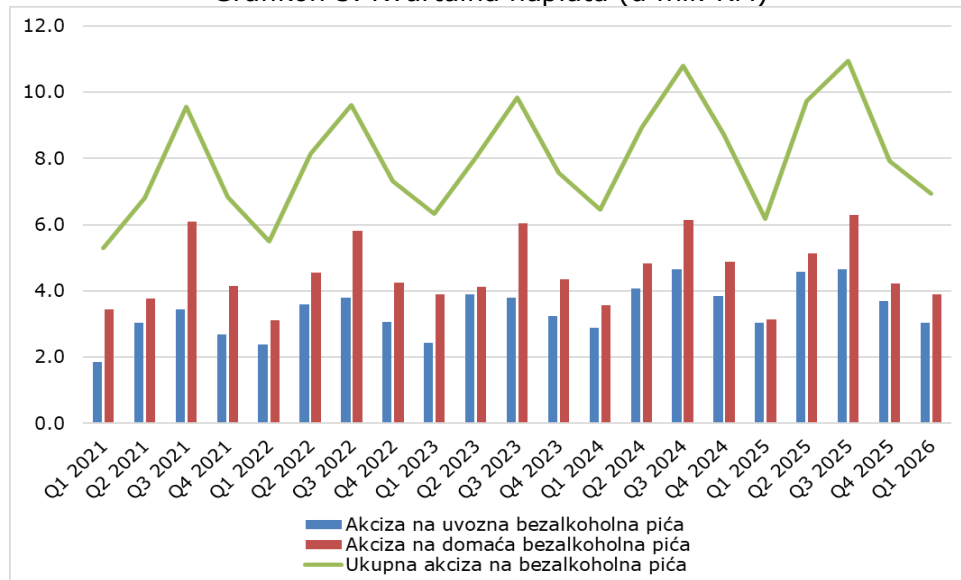
Podaci ukazuju na relativno stabilno kretanje prihoda od akciza na domaća bezalkoholna pića tokom cijelog posmatranog perioda. Iako su godišnje stope rasta bile niže u odnosu na stope rasta prihoda od akciza na uvozna bezalkoholna pića, domaći proizvodi su tokom cijelog perioda ostvarivali veći apsolutni iznos naplaćenih prihoda i zadržali dominantno učešće u strukturi ukupnih prihoda od akciza na bezalkoholna pića.

Istovremeno, blago smanjenje prihoda u 2025. godini nije značajnije promijenilo njihov položaj u ukupnoj strukturi naplate, budući da su prihodi od akciza na domaća bezalkoholna pića i dalje činili najveći pojedinačni segment ukupnih prihoda od akciza u ovoj grupi proizvoda.

2. Kvartalno kretanje prihoda od akciza na bezalkoholna pića

Grafikonom 5 prikazana je kvartalna naplata prihoda od akciza na bezalkoholna pića u Bosni i Hercegovini za period od prvog kvartala (Q1) 2021. godine do prvog kvartala (Q1) 2026. godine, izražena u milionima KM. Pored ukupnih prihoda od akciza na bezalkoholna pića, prikazana je i struktura naplate prema porijeklu proizvoda, odnosno prihodi od akciza na domaća i uvozna bezalkoholna pića.

Grafikon 5. Kvartalna naplata (u mil. KM)

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Kvartalni podaci ukazuju na izraženu sezonalnost u naplati prihoda od akciza na bezalkoholna pića. Tokom cijelog posmatranog perioda najveći iznosi naplate redovno su ostvarivani u trećem kvartalu, dok su niži nivoi naplate uglavnom evidentirani u prvom i četvrtom kvartalu.

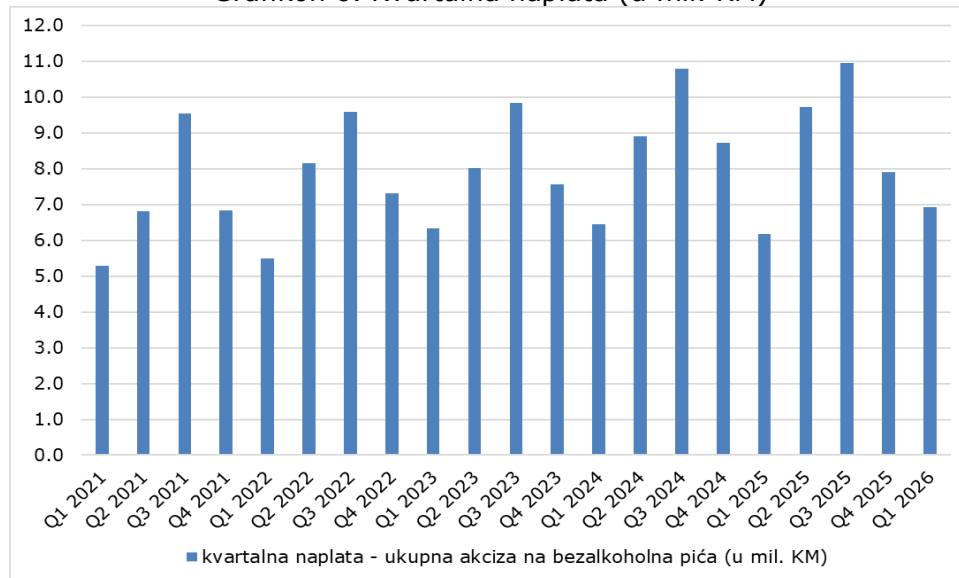
Istovremeno, vidljiv je i postepen rast ukupne kvartalne naplate kroz posmatrani period, pri čemu se povećanje prihoda može uočiti kod domaćih i uvoznih bezalkoholnih pića. Takva kretanja ukazuju na dugoročni trend rasta ovog segmenta akciznih prihoda, uz istovremeno prisustvo izraženih sezonskih oscilacija koje karakterišu tržište bezalkoholnih pića.

Uočeni sezonski obrazac prisutan je tokom cijelog analiziranog perioda, što potvrđuje da sezonalnost predstavlja jedan od ključnih faktora koji utiču na dinamiku kvartalne naplate prihoda od akciza na bezalkoholna pića.

2.1. Kvartalno kretanje ukupnih prihoda od akciza na bezalkoholna pića

Grafikonom 6 prikazana je kvartalna naplata ukupnih prihoda od akciza na bezalkoholna pića za period Q1 2021–Q1 2026. godine, izražena u milionima KM.

Grafikon 6. Kvartalna naplata (u mil. KM)

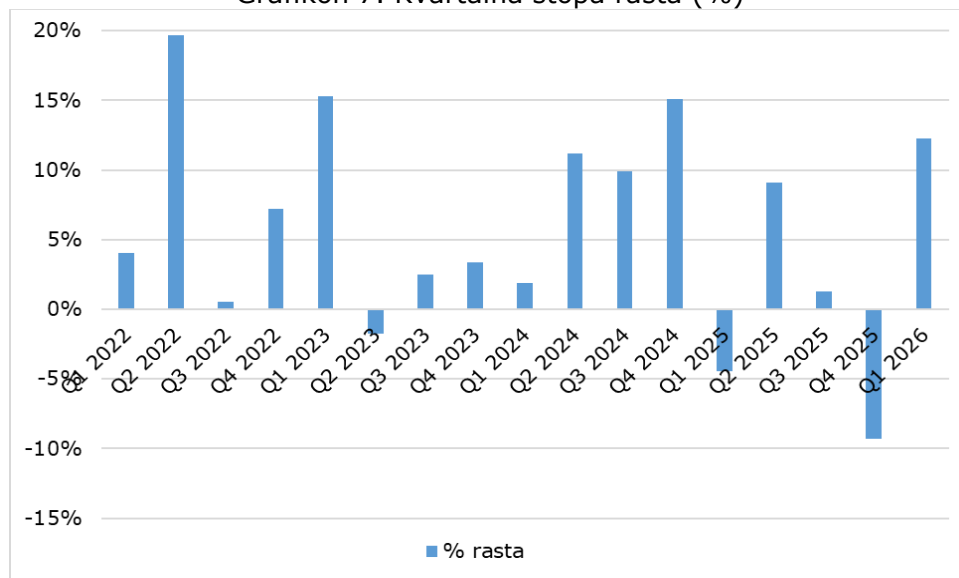
Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Podaci sa Grafikona 6 potvrđuju izraženu sezonalnost u naplati prihoda od akciza na bezalkoholna pića. Tokom cijelog posmatranog perioda najviši nivoi naplate redovno su ostvarivani u trećem kvartalu, dok su najniži iznosi uglavnom evidentirani u prvom kvartalu godine. Takva dinamika ukazuje na ponavljajući sezonski obrazac koji karakteriše tržište bezalkoholnih pića.

Pored sezonskih oscilacija, uočljiv je i trend postepenog rasta kvartalne naplate tokom posmatranog perioda. Najviši iznosi prihoda ostvareni su u posljednjim godinama analize, što je u skladu sa rastom ukupnih godišnjih prihoda od akciza na bezalkoholna pića prikazanim u prethodnom poglavlju. Detaljniji uvid u intenzitet promjena u naplati po kvartalima dat je kroz analizu kvartalnih stopa rasta u nastavku.

Grafikonom 7 prikazana je kvartalna stopa rasta ukupnih prihoda od akciza na bezalkoholna pića za period Q1 2022–Q1 2026. godine.

Grafikon 7. Kvartalna stopa rasta (%)

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

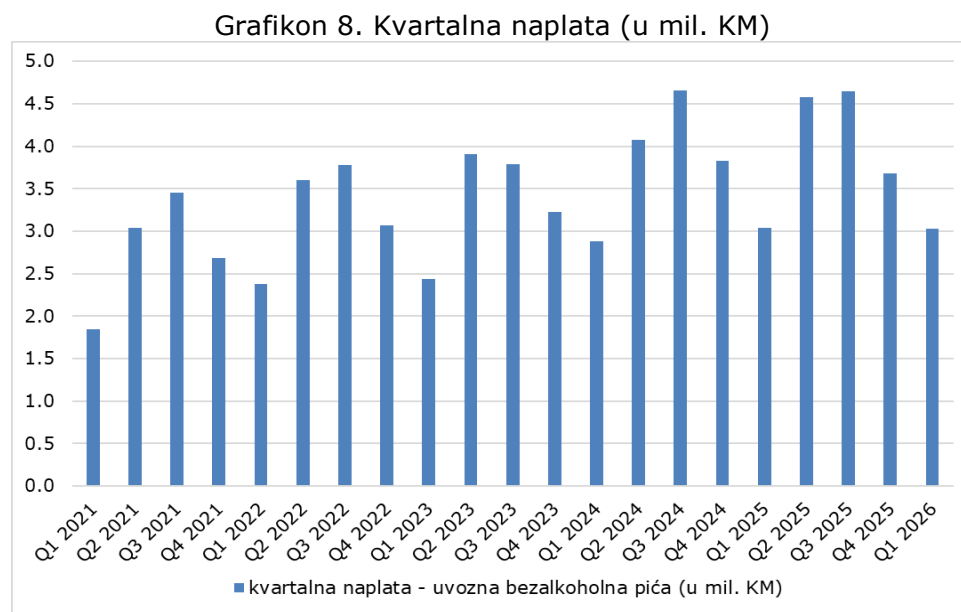
Analiza kvartalnih stopa rasta prihoda od akciza na bezalkoholna pića pokazuje izražene oscilacije tokom posmatranog perioda, uz preovladavajući trend rasta. Najveća stopa rasta zabilježena je u drugom kvartalu 2022. godine (19,7%). Pored toga, visoke stope rasta ostvarene su u prvom kvartalu 2023. godine (15,3%), drugom kvartalu 2024. godine (11,2%), četvrtom kvartalu 2024. godine (15,1%) te prvom kvartalu 2026. godine (12,3%).

Tokom posmatranog perioda većina kvartala bilježi pozitivne stope rasta, što ukazuje na kontinuirano povećanje prihoda od akciza na bezalkoholna pića. Izuzetak predstavlja drugi kvartal 2023. godine, kada je zabilježen blagi pad prihoda, kao i prvi i četvrti kvartal 2025. godine, pri čemu je u četvrtom kvartalu 2025. godine evidentirana najizraženija negativna stopa rasta od -9,3%.

Uprkos povremenim oscilacijama, ukupna dinamika kretanja prihoda ukazuje na uzlazni trend, što potvrđuje i oporavak naplate u prvom kvartalu 2026. godine, kada je ostvarena stopa rasta od 12,3%.

2.2. *Kvartalno kretanje prihoda od akciza na uvozna bezalkoholna pića*

Grafikonom 8 prikazana je kvartalna naplata prihoda od akciza na uvozna bezalkoholna pića za period Q1 2021–Q1 2026. godine, izražena u milionima KM.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

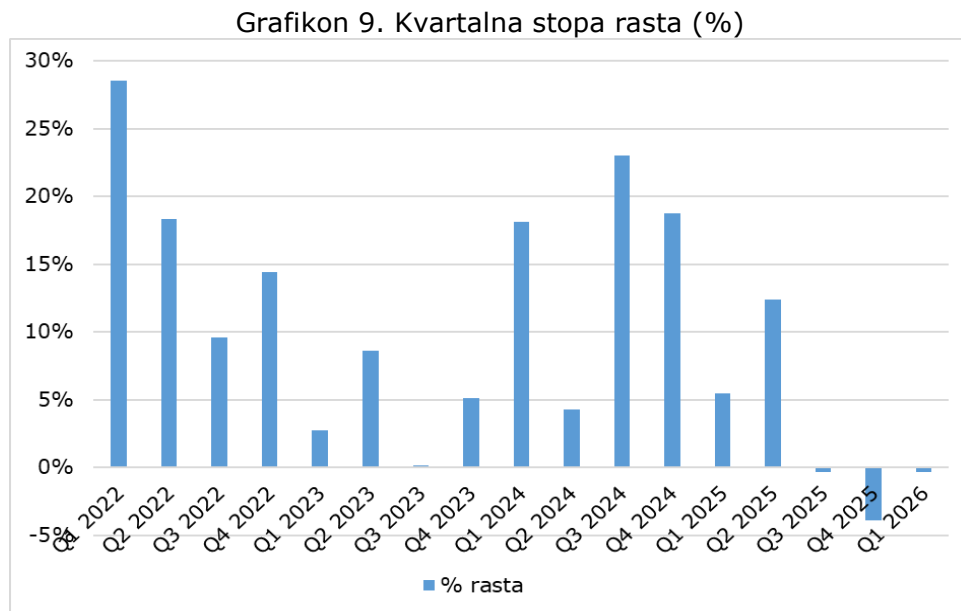
Kvartalni podaci o naplati prihoda od akciza na uvozna bezalkoholna pića ukazuju na izražene oscilacije tokom posmatranog perioda. Naplata prihoda uglavnom je bila viša u drugoj polovini godine, posebno u trećem kvartalu, što se može povezati sa povećanom potrošnjom bezalkoholnih pića tokom ljetne sezone. Najviši kvartalni prihod ostvaren je u trećem kvartalu 2024. godine, kada je naplaćeno približno 4,7 miliona KM.

Tokom većeg dijela posmatranog perioda evidentan je postepeni rast naplate prihoda od akciza na uvozna bezalkoholna pića. Vrijednosti su porasle sa oko 1,8 miliona KM u prvom kvartalu 2021. godine na više od 4,5 miliona KM u pojedinim kvartalima 2024. i 2025. godine, što ukazuje na dugoročni trend povećanja fiskalnih prihoda po ovom osnovu.

Od uobičajenog sezonskog obrasca odstupa drugi kvartal 2023. godine, kada je ostvarena veća naplata nego u narednom, trećem kvartalu iste godine. Međutim, posmatrano na nivou cijelog

perioda, sezonska kretanja ostaju jasno izražena, uz više nivoe naplate u kvartalima koji obuhvataju ljetne mjesece.

Grafikonom 9 prikazana je kvartalna stopa rasta prihoda od akciza na uvezna bezalkoholna pića za period Q1 2022–Q1 2026. godine.

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Posmatrano kroz cijeli period, većina kvartala bilježi pozitivne stope rasta, što ukazuje na opći trend povećanja prihoda od akciza na uvezna bezalkoholna pića.

Najveća stopa rasta zabilježena je u prvom kvartalu 2022. godine (28,5%), dok su značajne pozitivne stope ostvarene i tokom 2024. godine, posebno u prvom kvartalu (18,1%), trećem kvartalu (23,0%) i četvrtom kvartalu (18,8%). Navedeni rezultati ukazuju na intenzivniji rast prihoda od akciza u odnosu na prethodne uporedive periode.

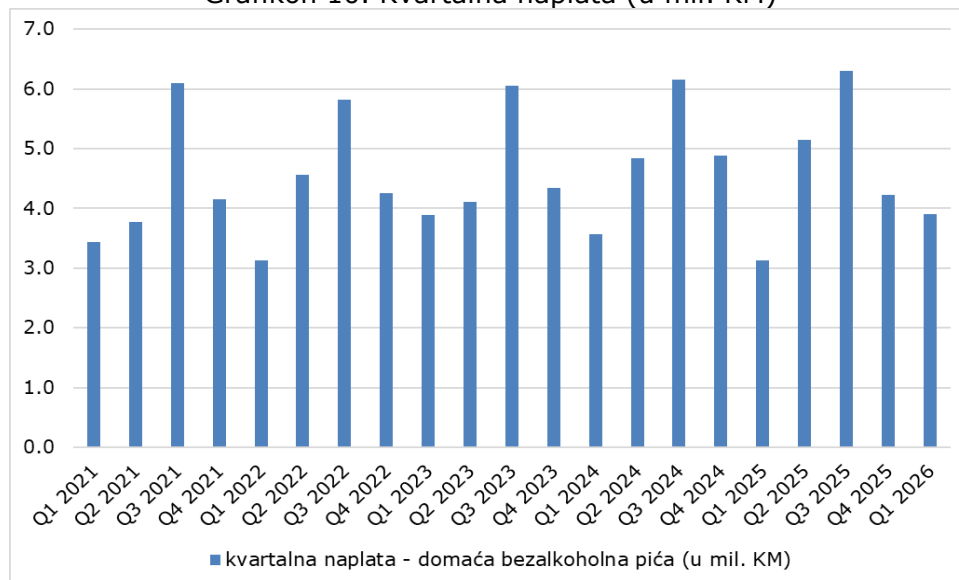
S druge strane, negativne stope rasta zabilježene su u pojedinim kvartalima pred kraj posmatranog perioda, uključujući treći kvartal 2025. godine (-0,3%), četvrti kvartal 2025. godine (-3,9%) i prvi kvartal 2026. godine (-0,3%). Međutim, intenzitet ovih padova bio je relativno ograničen u poređenju sa prethodno ostvarenim stopama rasta, te ne mijenja opći trend povećanja prihoda od akciza na uvezna bezalkoholna pića tokom posmatranog perioda.

2.3. Kvartalno kretanje prihoda od akciza na domaća bezalkoholna pića

Budući da prihodi od akciza na domaća bezalkoholna pića čine veći dio ukupne naplate akciza u ovom segmentu, njihova dinamika u većoj mjeri odražava opći trend tržišta bezalkoholnih pića u BiH.

Grafikonom 10 prikazana je kvartalna naplata prihoda od akciza na domaća bezalkoholna pića za period Q1 2021–Q1 2026. godine, u milionima KM.

Grafikon 10. Kvartalna naplata (u mil. KM)

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

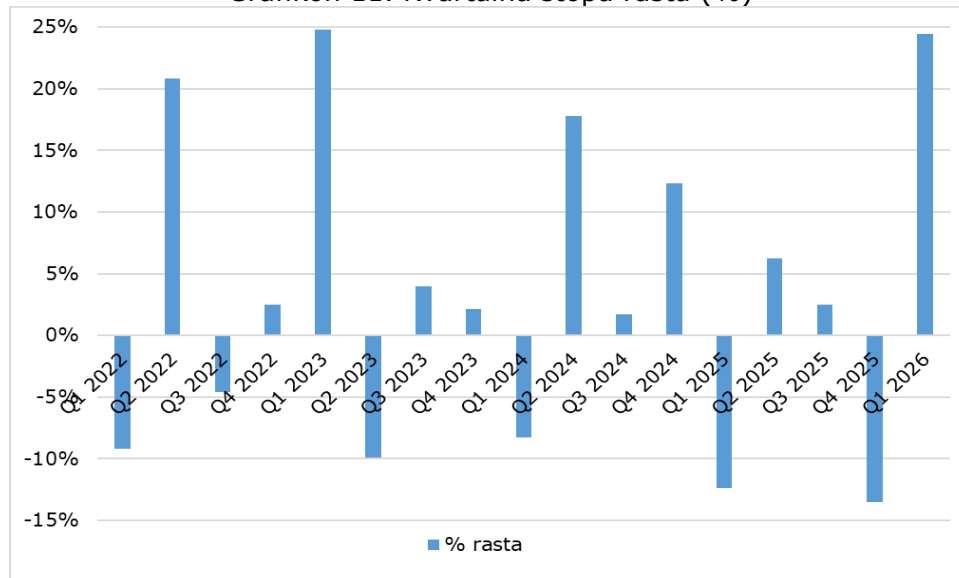
Kvartalna naplata prihoda od akciza na domaća bezalkoholna pića pokazuje izražene sezonske oscilacije tokom cijelog posmatranog perioda. Kao i kod ukupnih prihoda od akciza na bezalkoholna pića i prihoda od akciza na uvozna bezalkoholna pića, najviši nivoi naplate redovno se ostvaruju u trećem kvartalu godine. Ovakav obrazac ukazuje na izraženu sezonalnost tržišta bezalkoholnih pića, pri čemu je potrošnja najintenzivnija tokom ljetnih mjeseci.

Pored sezonskih kretanja, uočljiv je i dugoročni trend rasta prihoda od akciza na domaća bezalkoholna pića. Vrijednosti naplate u kasnijim godinama posmatranog perioda uglavnom su više u odnosu na početne godine, što ukazuje na povećanje obima oporezovanog prometa bezalkoholnih pića tokom posmatranog perioda.

U ostalim kvartalima (Q1, Q2 i Q4) prihodi su uglavnom niži u odnosu na treći kvartal, pri čemu se najniže vrijednosti najčešće bilježe u prvom kvartalu godine. Međutim, uprkos kvartalnim oscilacijama, ukupna dinamika kretanja pokazuje stabilan rast naplate prihoda od akciza na domaća bezalkoholna pića tokom posmatranog perioda.

Grafikonom 11 prikazana je kvartalna stopa rasta prihoda od akciza na domaća bezalkoholna pića za period Q1 2022–Q1 2026. godine.

Grafikon 11. Kvartalna stopa rasta (%)

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Promjene kvartalnih stopa rasta prihoda od akciza na domaća bezalkoholna pića ukazuju na izražene oscilacije tokom posmatranog perioda. Iako većina kvartala bilježi pozitivne stope rasta, njihov intenzitet značajno varira, što upućuje na promjenjivu dinamiku naplate prihoda od akciza iz godine u godinu.

Najveće povećanje prihoda ostvareno je u prvom kvartalu 2023. godine (24,8%) i prvom kvartalu 2026. godine (24,5%). Značajna stopa rasta zabilježena je i u drugom kvartalu 2022. godine (20,8%), što ukazuje na snažno povećanje prihoda u odnosu na uporedive periode.

S druge strane, negativne stope rasta evidentirane su u prvom kvartalu 2025. godine (-12,4%) i četvrtom kvartalu 2025. godine (-13,5%), pri čemu je pad u posljednjem kvartalu 2025. godine bio najizraženiji tokom cijelog posmatranog perioda. Pad prihoda u prvom i četvrtom kvartalu 2025. godine odrazio se i na kretanje ukupnih prihoda od akciza na bezalkoholna pića prikazanih na Grafikonu 7.

Uprkos povremenim padovima, posmatrani period karakteriše preovladavajući trend rasta prihoda od akciza na domaća bezalkoholna pića, što potvrđuju visoke pozitivne stope rasta ostvarene u više kvartala tokom analiziranog perioda.

3. Mjesečno kretanje prihoda od akciza na bezalkoholna pića

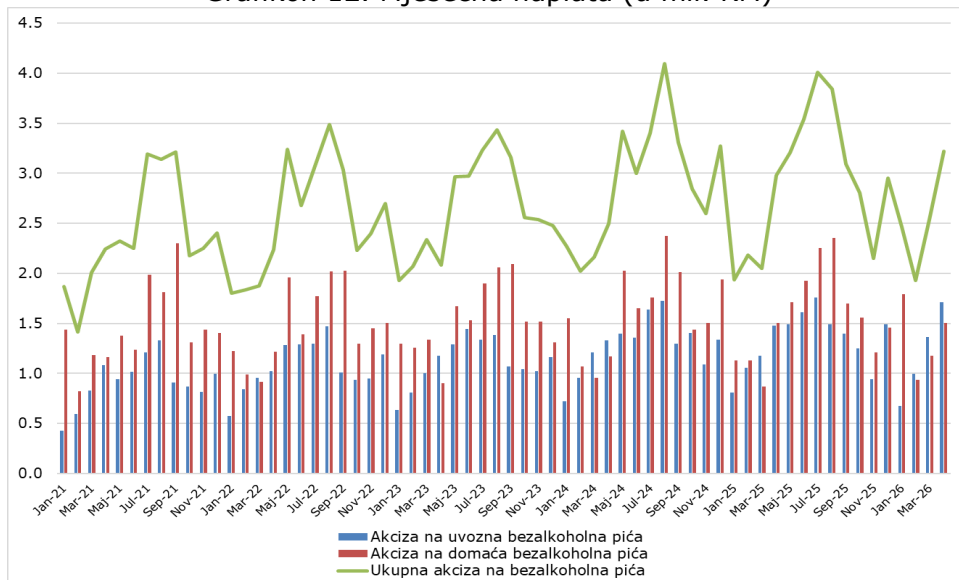
U ovom poglavlju analizirano je mjesečno kretanje prihoda od akciza na bezalkoholna pića u Bosni i Hercegovini, s posebnim osvrtom na prihode ostvarene od domaćih i uvoznih bezalkoholnih pića. Analiza mjesečnih podataka omogućava detaljniji uvid u dinamiku naplate ovih prihoda u odnosu na kvartalne pokazatelje, te doprinosi identifikovanju sezonskih obrazaca i kratkoročnih oscilacija u njihovom kretanju.

Cilj analize je da se utvrde osnovni trendovi i sezonske karakteristike naplate akciza na bezalkoholna pića, kao i relativni doprinos domaćih i uvoznih proizvoda ukupno ostvarenim prihodima. Dobijeni rezultati mogu poslužiti kao osnova za bolje razumijevanje kretanja prihoda od akciza i podršku fiskalnom planiranju i praćenju efekata porezne politike.

Grafikonom 12 prikazano je mjesečno kretanje prihoda od akciza na bezalkoholna pića za period januar 2021 – april 2026. godine, izraženo u milionima KM. Pored ukupno naplaćenih prihoda od

akciza na bezalkoholna pića, prikazana je i struktura prihoda prema porijeklu proizvoda, odnosno prihodi od akciza na domaća i uvozna bezalkoholna pića.

Grafikon 12. Mjesečna naplata (u mil. KM)

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Na grafikonu se uočava izražen sezonski obrazac kretanja prihoda od akciza na bezalkoholna pića. Najviši nivoi naplate uglavnom se ostvaruju tokom ljetnih mjeseci, odnosno u periodu od maja do septembra, dok su prihodi na početku godine (januar–mart) u pravilu niži. Tokom ljetnog perioda naplata je stabilnija i ostvaruje se na višem nivou u odnosu na ostatak godine.

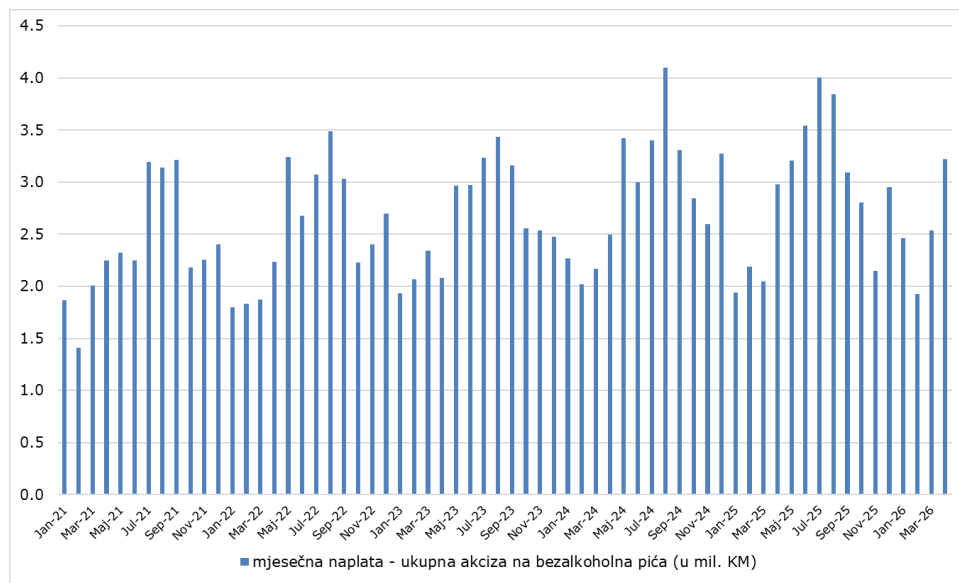
Ponavljanje ovakvog obrasca kroz cijeli posmatrani period ukazuje na izraženu sezonalnost prihoda od akciza na bezalkoholna pića. Pored sezonskih oscilacija, uočljiv je i trend postepenog rasta naplaćenih prihoda u kasnijim godinama u odnosu na početak posmatranog perioda.

Detaljnija analiza kretanja ukupnih mjesečnih prihoda od akciza na bezalkoholna pića, kao i prihoda od akciza na domaća i uvozna bezalkoholna pića, prikazana je u nastavku.

3.1. Mjesečno kretanje ukupnih prihoda od akciza na bezalkoholna pića

Grafikonom 13 prikazana je mjesečna naplata ukupnih prihoda od akciza na bezalkoholna pića za period januar 2021–april 2026. godine, izražena u milionima KM.

Grafikon 13. Mjesečna naplata (u mil. KM)

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Iz grafikona se uočava izražen sezonski karakter naplate prihoda od akciza na bezalkoholna pića. Prihodi su u pravilu najviši tokom ljetnih mjeseci, posebno u julu i avgustu, dok se najniži nivoi naplate najčešće bilježe u periodu od januara do marta. Ovakav obrazac ponavlja se tokom cijelog posmatranog perioda, što ukazuje na izraženu sezonalnost u kretanju ovih prihoda.

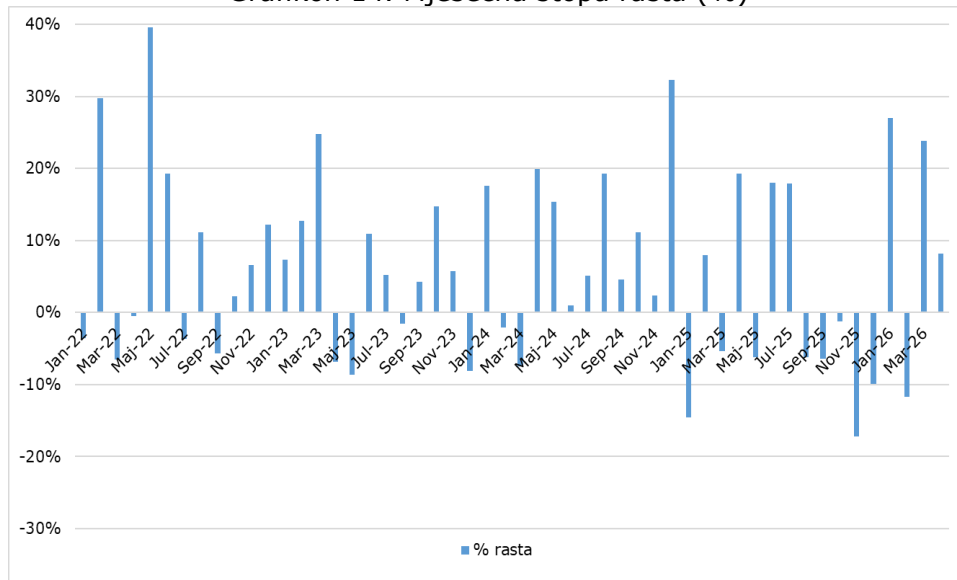
Pored sezonskih oscilacija, uočljiv je i trend rasta naplaćenih prihoda kroz vrijeme. Vrijednosti ostvarene u posljednjim godinama posmatranog perioda uglavnom su više u odnosu na početne godine, što ukazuje na povećanje prihoda od akciza na bezalkoholna pića.

Najveća mjesečna naplata zabilježena je u avgustu 2024., te julu i avgustu 2025. godine, dok je najmanja naplata evidentirana u februaru 2021. godine. Razlika između najnižih i najviših mjesečnih vrijednosti dodatno potvrđuje postojanje značajnih sezonskih oscilacija u naplati prihoda od akciza na bezalkoholna pića.

Detaljniji uvid u strukturu i dinamiku ovih kretanja dat je kroz analizu prihoda od akciza na domaća i uvezna bezalkoholna pića u narednim potpoglavljima.

Grafikonom 14 prikazana je mjesečna stopa rasta ukupnih prihoda od akciza na bezalkoholna pića za period januar 2022–april 2026. godine, a u odnosu na isti mjesec prethodne godine.

Grafikon 14. Mjesečna stopa rasta (%)

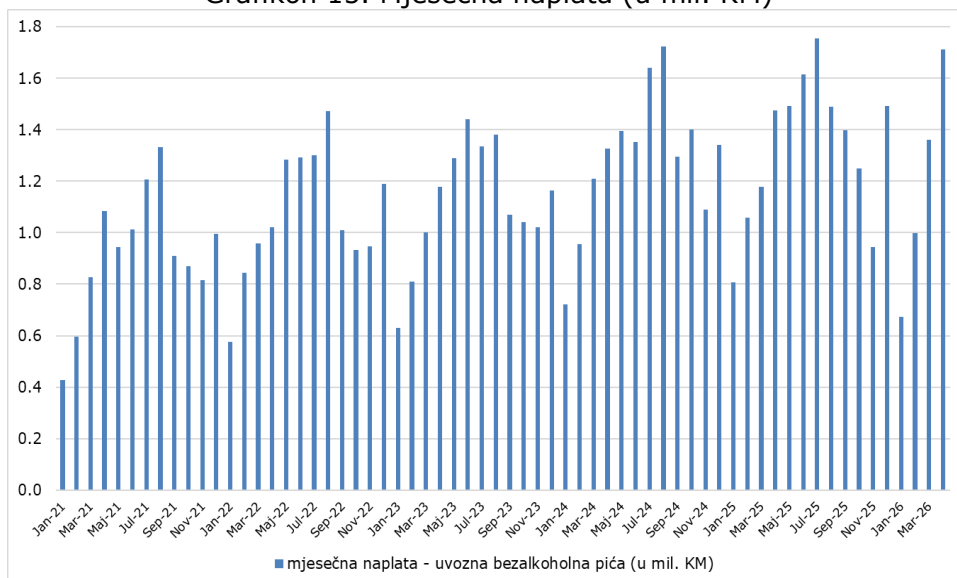
Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Najveće povećanje u naplati ukupnih prihoda od akciza na bezalkoholna pića u posmatranom periodu zabilježeno je u maju 2022. godine (39,6%), decembru 2024. godine (32,3%) te januaru i martu 2026. godine (27,0% i 23,9%), u odnosu na iste mjesece prethodne godine. S druge strane, najveći pad prihoda evidentiran je u novembru 2025. godine (-17,2%), dok je značajno smanjenje zabilježeno i u januaru 2025. godine (-14,6%). Kretanje mjesečnih stopa rasta ukazuje na izražene oscilacije u naplati prihoda od akciza na bezalkoholna pića, pri čemu su tokom posmatranog perioda zabilježene i izrazito visoke pozitivne i negativne stope promjene u odnosu na iste mjesece prethodne godine.

3.2. Mjesečno kretanje prihoda od akciza na uvozna bezalkoholna pića

Grafikonom 15 prikazano je mjesečno kretanje naplate prihoda od akciza na uvozna bezalkoholna pića za period januar 2021–april 2026. godine, izraženo u milionima KM.

Grafikon 15. Mjesečna naplata (u mil. KM)

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

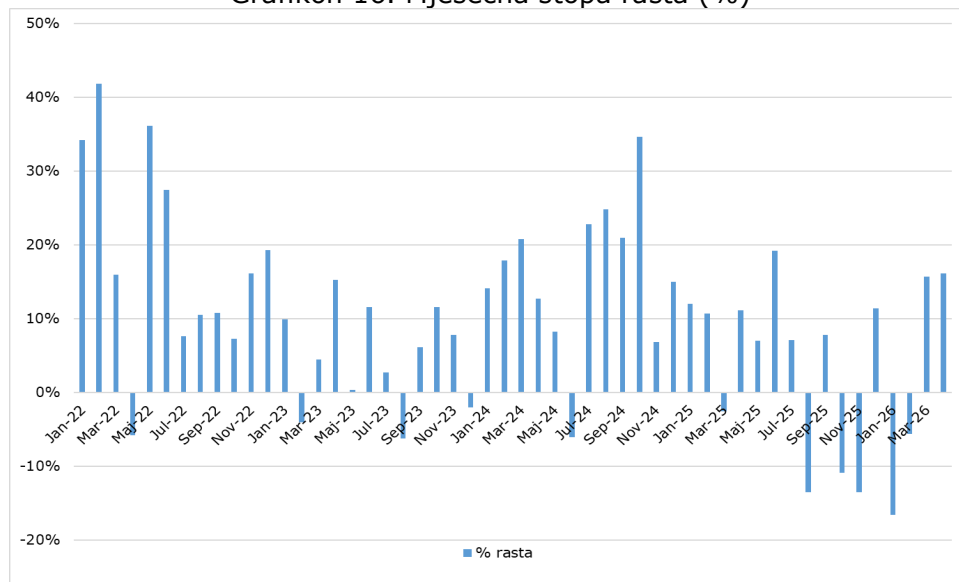
Kao i kod ukupnih prihoda od akciza na bezalkoholna pića prikazanih na mjesečnom nivou, i kod prihoda od akciza na uvozna bezalkoholna pića uočava se izražen sezonski obrazac kretanja. Najviši prihodi uglavnom se ostvaruju tokom ljetnih mjeseci, dok se najniže vrijednosti naplate najčešće bilježe u januaru.

Najveći prihodi u posmatranom periodu ostvareni su u julu 2025. i avgustu 2024. godine. Istovremeno, u aprilu 2026. godine zabilježena je relativno visoka naplata prihoda od akciza na uvozna bezalkoholna pića u odnosu na uobičajena kretanja za taj mjesec, što ukazuje na intenzivniju naplatu u odnosu na prethodne godine.

Posmatrano u cjelini, mjesečna kretanja prihoda od akciza na uvozna bezalkoholna pića potvrđuju prisustvo sezonskih oscilacija, uz istovremeni trend rasta naplaćenih prihoda tokom posmatranog perioda.

Grafikonom 16 prikazana je mjesečna stopa rasta prihoda od akciza na uvozna bezalkoholna pića za period januar 2022–april 2026. godine, a u odnosu na isti mjesec prethodne godine.

Grafikon 16. Mjesečna stopa rasta (%)

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

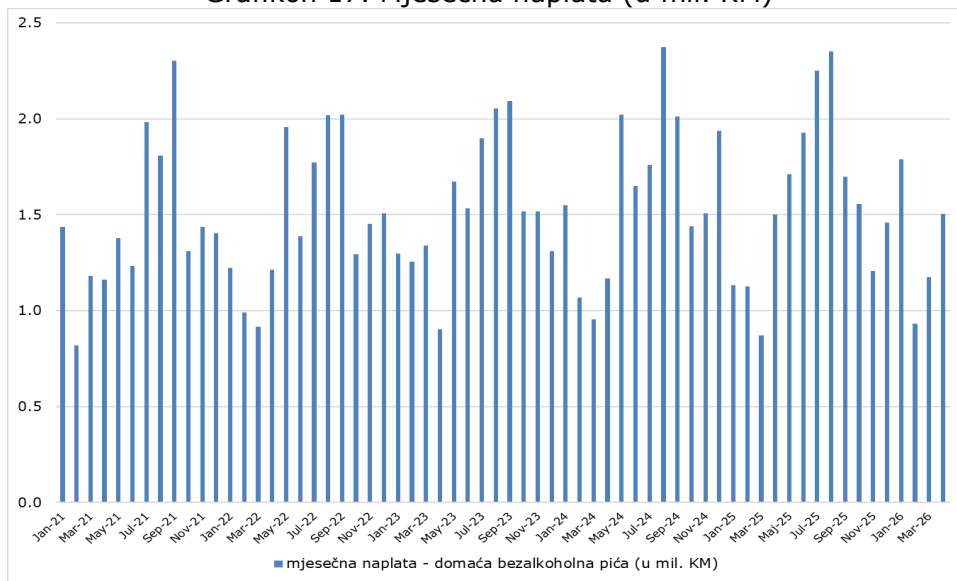
Najveće stope rasta prihoda od akciza na uvozna bezalkoholna pića zabilježene su tokom 2022. godine. U odnosu na iste mjesece prethodne godine, naplata je u januaru porasla za 34,3%, u februaru za 41,9%, u maju za 36,1%, a u junu za 27,5%. Značajan rast ostvaren je i u oktobru 2024. godine, kada je naplata bila veća za 34,7% u odnosu na oktobar prethodne godine.

S druge strane, tokom 2025. godine zabilježeno je usporavanje rasta, odnosno pad prihoda u pojedinim mjesecima. Tako je u avgustu 2025. godine evidentiran pad od 13,5%, u oktobru 10,9%, a u novembru 13,5% u odnosu na iste mjesece prethodne godine. Najveći pad u posmatranom periodu zabilježen je u januaru 2026. godine, kada je naplata prihoda od akciza na uvozna bezalkoholna pića bila manja za 16,6% u odnosu na januar 2025. godine. Negativna stopa rasta zabilježena je i u februaru 2026. godine, nakon čega su u martu i aprilu evidentirane pozitivne stope rasta od približno 16% u odnosu na iste mjesece prethodne godine.

3.3. Mjesečno kretanje prihoda od akciza na domaća bezalkoholna pića

Grafikonom 17 prikazano je mjesečno kretanje naplate prihoda od akciza na domaća bezalkoholna pića za period januar 2021–april 2026. godine, izraženo u milionima KM.

Grafikon 17. Mjesečna naplata (u mil. KM)

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

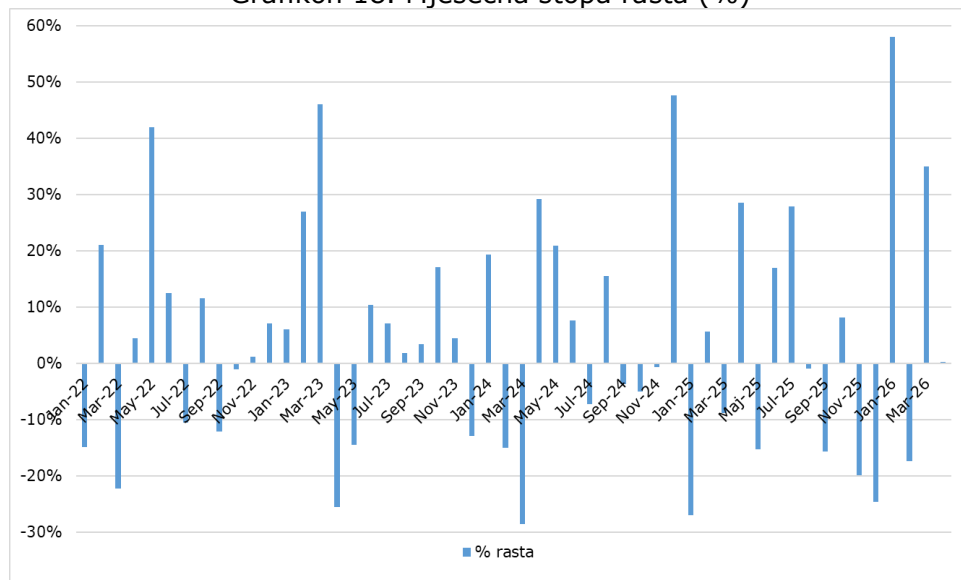
Mjesečna naplata prihoda od akciza na domaća bezalkoholna pića tokom posmatranog perioda pokazuje relativno stabilnu dinamiku, uz povremene izraženije oscilacije između pojedinih mjeseci. Viši nivoi naplate uglavnom su ostvarivani u drugoj polovini godine, dok su niže vrijednosti najčešće evidentirane početkom godine.

Najveći prihodi zabilježeni su u septembru 2021., avgustu 2024. godine te u julu i avgustu 2025. godine. S druge strane, najniži nivoi naplate evidentirani su uglavnom u februaru i martu, dok se kao izuzetak izdvaja april 2023. godine, kada je ostvaren jedan od najnižih mjesečnih iznosa u cijelom posmatranom periodu.

Posmatrano u cjelini, kretanje prihoda od akciza na domaća bezalkoholna pića karakterišu redovne mjesečne oscilacije, uz postepeno povećanje nivoa naplate u odnosu na početak posmatranog perioda.

Grafikonom 18 prikazana je mjesečna stopa rasta prihoda od akciza na domaća bezalkoholna pića za period januar 2022–april 2026. godine, a u odnosu na isti mjesec prethodne godine.

Grafikon 18. Mjesečna stopa rasta (%)

Izvor: Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

U posmatranom periodu uočavaju se izražene oscilacije, odnosno smjene perioda povećanja i smanjenja prihoda. Najizraženija povećanja zabilježena su u januaru 2026. godine (58,1%), decembru 2024. godine (47,6%), martu 2023. godine (46,8%) i maju 2022. godine (42,0%). Istovremeno, najveća smanjenja evidentirana su u martu 2024. godine (-28,7%), januaru 2025. godine (-27,0%) i aprilu 2023. godine (-25,6%). Ovako izražene oscilacije ukazuju na značajnu promjenjivost mjesečne dinamike naplate prihoda od akciza na domaća bezalkoholna pića u odnosu na iste mjesec prethodne godine.

Posmatrano u cjelini, kretanje mjesečnih stopa rasta karakterišu povremena značajna odstupanja, pri čemu se smjenjuju periodi intenzivnog rasta i pada prihoda. Takva dinamika potvrđuje da su mjesečna kretanja osjetljivija na kratkoročne promjene nego godišnji i kvartalni pokazatelji.

Zaključak

Analiza prihoda od akciza na bezalkoholna pića u Bosni i Hercegovini za period 2021–2026. godine pokazuje da se radi o relativno malom, ali fiskalno stabilnom segmentu akciznih prihoda, čije je kretanje uslovljeno kombinovanim djelovanjem dugoročnih tržišnih trendova i izraženih sezonskih obrazaca potrošnje.

Na godišnjem nivou evidentiran je kontinuiran rast ukupne naplate od 2021. do 2024. godine, dok je u 2025. godini zabilježena blaga stagnacija. Uprkos tome, ukupni prihodi zadržani su na nivou znatno višem u odnosu na početak posmatranog perioda, što potvrđuje stabilnost tržišta i otpornost ovog segmenta prihoda na kratkoročne tržišne poremećaje. Istovremeno, analiza strukture prihoda pokazuje da domaća bezalkoholna pića i dalje ostvaruju dominantan doprinos ukupnoj naplati, dok prihodi od akciza na uvozna bezalkoholna pića rastu bržom dinamikom i postepeno povećavaju svoje učešće u ukupnim prihodima.

Rezultati kvartalne i mjesečne analize jasno potvrđuju postojanje izražene sezonalnosti. Najveći iznosi prihoda redovno se ostvaruju tokom ljetnih mjeseci i trećeg kvartala godine, što ukazuje na snažnu povezanost naplate akciza sa sezonskim obrascima potrošnje bezalkoholnih pića. Takva kretanja prisutna su tokom cijelog analiziranog perioda i predstavljaju jedno od osnovnih obilježja ovog segmenta akciznih prihoda.

Istovremeno, analiza stopa rasta ukazuje na postojanje značajne kratkoročne volatilnosti, naročito na mjesečnom nivou. Pojedini mjeseci bilježe izrazito visoke pozitivne ili negativne stope promjene u odnosu na iste periode prethodne godine, što potvrđuje osjetljivost ovih prihoda na promjene u potrošačkom ponašanju, distribuciji proizvoda, tržišnim aktivnostima proizvođača i uvoznika, kao i na šire ekonomske okolnosti koje utiču na promet bezalkoholnih pića. Međutim, posmatrano iz dugoročne perspektive, navedene oscilacije nisu narušile osnovni trend rasta naplate.

Sveukupno posmatrano, prihodi od akciza na bezalkoholna pića predstavljaju pouzdan i relativno stabilan izvor javnih prihoda, ali istovremeno i vrijedan indikator kretanja na tržištu bezalkoholnih pića u Bosni i Hercegovini. Zbog izražene povezanosti sa potrošnjom i tržišnim trendovima, kontinuirano praćenje ovih prihoda može doprinijeti kvalitetnijem fiskalnom planiranju, preciznijem prognoziranju prihoda od indirektnih poreza i pravovremenom prepoznavanju promjena u strukturi domaće potrošnje i uvoza bezalkoholnih pića.

Arhiva biltena:

http://www.oma.uino.gov.ba/04_objasnjenja.asp?l=b